

ZAŁACZNIK

**UKŁAD O STABILIZACJI I STOWARZYSZENIU
między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami
członkowskimi, z jednej strony,**

a Bośnią i Hercegowiną, z drugiej strony,

**KRÓLESTWO BELGII,
REPUBLIKA BUŁGARII,
REPUBLIKA CZESKA,
KRÓLESTWO DANII,
REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC,
REPUBLIKA ESTOŃSKA,
REPUBLIKA GRECKA,
KRÓLESTWO HISZPANII,
REPUBLIKA FRANCUSKA,
IRLANDIA,
REPUBLIKA WŁOSKA,
REPUBLIKA CYPRYJSKA,
REPUBLIKA ŁOTEWSKA,
REPUBLIKA LITEWSKA,
WIELKIE KSIĘSTWO LUKSEMBURGA,
REPUBLIKA WĘGIERSKA,
REPUBLIKA MALTY,
KRÓLESTWO NIDERLANDÓW,
REPUBLIKA AUSTRII,
RZECZPOSPOLITA POLSKA,
REPUBLIKA PORTUGALSKA,
RUMUNIA,
REPUBLIKA SŁOWENII,
REPUBLIKA SŁOWACKA,
REPUBLIKA FINLANDII,
KRÓLESTWO SZWECJI,
ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO WIELKIEJ BRYTANII I IRLANDII
PÓŁNOCNEJ,**

Umawiające się Strony Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską i Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej oraz Traktatu o Unii Europejskiej, zwane dalej „państwami członkowskimi” oraz

WSPÓLNOTA EUROPEJSKA i EUROPEJSKA WSPÓLNOTA ENERGII ATOMOWEJ,

zwane dalej „Wspólnotą”,

z jednej strony, oraz

BOŚNIA I HERCEGOWINA,

z drugiej strony

UWZGLĘDNIAJĄC silne więzi między stronami i podzielane przez nie wartości, ich wolę wzmocnienia tych więzi i ustanowienia bliskich i długotrwałych stosunków opartych na zasadzie wzajemności i wspólnoty interesów, które powinny umożliwić Bośni i Hercegowinie dalsze zacieśnienie i zintensyfikowanie relacji ze Wspólnotą,

UWZGLĘDNIAJĄC znaczenie niniejszego układu, w ramach procesu stabilizacji i stowarzyszenia z państwami Europy Południowo-Wschodniej, dla tworzenia i konsolidowaniu stabilnego ładu europejskiego w oparciu o współpracę, której filarem jest Unia Europejska oraz w ramach paktu stabilizacji,

UWZGLĘDNIAJĄC gotowość Unii Europejskiej do włączenia Bośni i Hercegowiny w jak największym stopniu do głównego politycznego i gospodarczego nurtu Europy oraz status tego kraju jako potencjalnego kandydata do członkostwa w UE na podstawie Traktatu o Unii Europejskiej (zwanego dalej Traktatem UE) oraz po spełnieniu kryteriów określonych przez Radę Europejską w czerwcu 1993 r., jak również przesłanek określonych w ramach procesu stabilizacji i stowarzyszenia, przy czym koniecznym warunkiem jest tutaj pomyślnie wdrożeniu niniejszego układu, zwłaszcza w zakresie współpracy regionalnej,

UWZGLĘDNIAJĄC partnerstwo europejskie z Bośnią i Hercegowiną, określające priorytety działań służących wsparciu wysiłków Bośni i Hercegowiny na rzecz zbliżenia się do Unii Europejskiej,

UWZGLĘDNIAJĄC zobowiązania Stron do przyczyniania się wszelkimi sposobami do stabilizacji politycznej, gospodarczej i instytucjonalnej Bośni i Hercegowiny oraz całego regionu, poprzez umacnianie społeczeństwa obywatelskiego i demokratyzację, rozwój instytucjonalny oraz reformę administracji publicznej, integrację handlu regionalnego oraz wzmożoną współpracę gospodarczą, jak również poprzez współpracę w wielu dziedzinach, w tym w obszarze wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, oraz wzmacniania bezpieczeństwa na szczeblu krajowym i regionalnym,

UWZGLĘDNIAJĄC zobowiązanie Stron do poszerzania swobód politycznych i gospodarczych jako głównej podstawy niniejszego układu, jak również ich zobowiązanie do przestrzegania praw człowieka i zasad państwa prawa, w tym praw osób należących do mniejszości narodowych oraz zasad demokracji, poprzez system wielopartyjny z wolnymi i uczciwymi wyborami,

UWZGLĘDNIAJĄC zobowiązania Stron do pełnej realizacji wszystkich zasad i postanowień Karty NZ, OBWE, w szczególności Aktu końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (zwanego dalej „Aktem końcowym z

Helsinki”), dokumentów zawierających wnioski z Konferencji w Madrycie i Wiedniu, Karty paryskiej dla nowej Europy, jak również do przestrzegania zobowiązań wynikających z układu pokojowego z Dayton/Paryża oraz Paktu stabilizacji dla Europy Południowo-Wschodniej, w celu przyczyniania się do stabilizacji regionalnej i współpracy między państwami w tym regionie,

UWZGLĘDNIAJĄC zobowiązania Stron do przestrzegania zasad gospodarki wolnorynkowej oraz gotowość Wspólnoty do wspierania reform gospodarczych w Bośni i Hercegowinie, jak również zobowiązanie Stron do przestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju,

UWZGLĘDNIAJĄC zobowiązania Stron do przestrzegania zasady wolnego handlu, w poszanowaniu praw i obowiązków wynikających z członkostwa w WTO oraz do realizacji tych praw i obowiązków w sposób przejrzysty i niedyskryminujący,

UWZGLĘDNIAJĄC wolę Stron do dalszego umacniania regularnego dialogu politycznego w dziedzinie zagadnień o znaczeniu dwustronnym lub międzynarodowym będących przedmiotem ich wspólnego zainteresowania, w tym aspektów regionalnych, uwzględniając wspólną politykę zagraniczną i bezpieczeństwa (WPZiB) Unii Europejskiej,

UWZGLĘDNIAJĄC zobowiązania Stron do zwalczania przestępczości zorganizowanej i zacieśnienia współpracy w walce z terroryzmem na podstawie deklaracji wydanej przez konferencję europejską w dniu 20 października 2001 r.,

W PRZEKONANIU, że układ o stabilizacji i stowarzyszeniu (zwany dalej „niniejszym układem”) stworzy nowy klimat dla stosunków gospodarczych między Stronami, a przede wszystkim dla rozwoju handlu i inwestycji, mających kluczowe znaczenie dla restrukturyzacji i modernizacji gospodarki Bośni i Hercegowiny,

MAJĄC NA UWADZE zobowiązanie Bośni i Hercegowiny do zbliżenia swojego ustawodawstwa we właściwych sektorach do prawodawstwa Wspólnoty oraz do jego skutecznego wdrażania,

UWZGLĘDNIAJĄC gotowość Wspólnoty do zapewniania zdecydowanego wsparcia przy wdrażaniu reform oraz do wykorzystania w tym celu wszystkich dostępnych kompleksowych, indykatywnych i wieloletnich instrumentów współpracy oraz pomocy technicznej, finansowej i gospodarczej,

POTWIERDZAJĄC, że postanowienia niniejszego układu, które podlegają zapisom części III tytułu IV Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (zwanego dalej Traktatem WE), są wiążące dla Zjednoczonego Królestwa i Irlandii jako osobnych Umawiających się Stron, a nie jako państw członkowskich Wspólnoty, dopóki Zjednoczone Królestwo lub Irlandia (w zależności od przypadku) nie powiadomi Bośni Hercegowiny, że związało(-a) się tymi postanowieniami jako państwo członkowskie Europejskiej zgodnie z Protokołem w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii załączonym do Traktatu UE i Traktatu WE; to samo dotyczy Danii, zgodnie z protokołem w sprawie stanowiska Danii załączonym do wspomnianych Traktatów,

PRZYPOMINAJĄC o szczycie w Zagrzebiu, na którym wezwano do dalszego umacniania stosunków między państwami poddanymi procesowi stabilizacji i stowarzyszenia oraz Unią Europejską, jak również do pogłębiania współpracy regionalnej,

PRZYPOMINAJĄC o szczycie w Salonikach, na którym wzmocniono znaczenie procesu stabilizacji i stowarzyszenia jako ram politycznych dla stosunków Unii Europejskiej z krajami Bałkanów Zachodnich i podkreślono perspektywę ich integracji z Unią Europejską w miarę postępów w realizacji reform i indywidualnych osiągnięć,

PRZYPOMINAJĄC o Środkowoeuropejskiej umowie o wolnym handlu podpisanej w dniu 19 grudnia 2006 r. w Bukareszcie, mającej zwiększyć potencjał regionu w zakresie przyciągania inwestycji oraz jego szanse na integrację z gospodarką światową,

UZGODNIŁY CO NASTĘPUJE:

Artykuł 1

1. Ustanawia się stowarzyszenie między Wspólnotą i jej państwami członkowskimi z jednej strony, a Bośnią i Hercegowiną z drugiej strony.
2. Określa się następujące cele stowarzyszenia:
 - a) wpieranie wysiłków podejmowanych przez Bośnię i Hercegowinę w celu umacniania demokracji i poszanowania zasad państwa prawa,
 - b) wspieranie stabilizacji politycznej, gospodarczej i instytucjonalnej Bośni i Hercegowiny, oraz stabilizacji w całym regionie,
 - c) stworzenie odpowiednich ram dla dialogu politycznego umożliwiającego rozwój bliskich stosunków politycznych między Stronami,
 - d) wspieranie wysiłków podejmowanych przez Bośnię i Hercegowinę w celu rozwijania współpracy gospodarczej i międzynarodowej, w tym poprzez zbliżenie jej ustawodawstwa do prawodawstwa Wspólnoty,
 - e) wspieranie wysiłków podejmowanych przez Bośnię i Hercegowinę na rzecz zakończenia procesu przekształcenia gospodarki w sprawnie działającą gospodarkę rynkową, promowania harmonijnych stosunków gospodarczych oraz stopniowego rozwijania strefy wolnego handlu między Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną,
 - f) umacnianie współpracy regionalnej we wszystkich dziedzinach objętych niniejszym układem.

TYTUŁ I ZASADY OGÓLNE

Artykuł 2

Poszanowanie zasad demokracji i praw człowieka, które zostały proklamowane w Powszechnej deklaracji praw człowieka oraz określone Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, w Akcie końcowym z Helsinek i w Karcie paryskiej dla Nowej Europy, przestrzeganie zasad prawa międzynarodowego - w tym pełna współpraca z Międzynarodowym Trybunałem dla byłej Jugosławii (MTJ) - i zasad państwa prawa, a także zasad gospodarki rynkowej opisanych w dokumencie z konferencji KBWE w Bonn poświęconej współpracy gospodarczej, stanowią podstawę polityki wewnętrznej i zagranicznej Stron oraz zasadnicze elementy niniejszego układu.

Artykuł 3

Istotnym elementem niniejszego układu jest zwalczanie rozprzestrzeniania broni masowego rażenia oraz środków jej przenoszenia.

Artykuł 4

Umawiające się Strony potwierdzają, że przykładają dużą wagę do kwestii wypełniania zobowiązań międzynarodowych, w szczególności do pełnej współpracy z MTJ.

Artykuł 5

Pokój i stabilność na arenie międzynarodowej i regionalnej, rozwijanie dobrosąsiedzkich stosunków, poszanowanie praw człowieka oraz respektowanie i ochrona praw mniejszości mają zasadnicze znaczenie dla procesu stabilizacji i stowarzyszenia. Zawarcie i wdrożenie niniejszego układu pozostanie ściśle powiązane z realizacją warunków procesu stabilizacji i stowarzyszenia oraz uzależnione od indywidualnych osiągnięć Bośni i Hercegowiny.

Artykuł 6

Bośnia i Hercegowina zobowiązuje się do dalszego promowania współpracy i stosunków dobrosąsiedzkich z innymi państwami w swoim regionie, w tym do wprowadzenia odpowiednich preferencji w zakresie przepływu osób, towarów, kapitału i usług, jak również do prowadzenia projektów leżących w wspólnym interesie, przede wszystkim projektów związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej, korupcji, prania brudnych pieniędzy, nielegalnej imigracji oraz nielegalnego handlu, zwłaszcza handlu ludźmi, bronią strzelecką i lekką, jak również nielegalnego obrotu środkami odurzającymi. Zobowiązanie to stanowi zasadniczy element rozwoju stosunków i współpracy między Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną, sposób tym samym przyczynia się do stabilizacji regionalnej.

Artykuł 7

Strony ponownie podkreślają znaczenie walki z terroryzmem oraz wypełniania zobowiązań międzynarodowych w tej dziedzinie.

Artykuł 8

Proces stowarzyszenia odbywa się stopniowo i zostanie w pełni zrealizowany w okresie przejściowym trwającym maksymalnie sześć lat.

Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia (zwana dalej RSiS) powołana na mocy art. 115 regularnie – zasadniczo co roku – weryfikuje wykonanie postanowień niniejszego układu oraz przyjmowanie i wdrażanie przez Bośnię i Hercegowinę reform prawnych, administracyjnych, instytucjonalnych i gospodarczych. Weryfikacja prowadzona jest w świetle postanowień preambuły i zgodnie z ogólnymi zasadami określonymi w niniejszym układzie. W toku weryfikacji należyte uwzględnia się priorytety określone w partnerstwie europejskim mające istotne znaczenie dla niniejszego układu, a ponadto będzie ona z mechanizmami ustanowionymi w ramach procesu stabilizacji i stowarzyszenia, szczególnie ze sprawozdaniem z postępów w procesie stabilizacji i stowarzyszenia.

Na podstawie wyników tej weryfikacji Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia będzie wydawać zalecenia oraz może podejmować decyzje. Jeśli weryfikacja ujawni szczególne trudności, można w tych sprawach skorzystać z mechanizmu rozwiązywania sporów ustanowionego na mocy niniejszego układu.

Stopniowo realizowane jest pełne stowarzyszenie. Najpóźniej po trzech latach od wejścia niniejszego układu w życie, Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia dokonuje gruntownej weryfikacji jego stosowania. Na podstawie wyników tej weryfikacji Rada Stowarzyszenia ocenia postępy osiągnięte przez Bośnię i Hercegowinę i może podjąć decyzje dotyczące kolejnych etapów stowarzyszenia.

Wyżej wymieniona weryfikacja nie będzie obejmowała dziedzin wolnego przepływu towarów (tytuł IV), w przypadku której tytuł IV przewiduje specjalny harmonogram weryfikacji.

Artykuł 9

Niniejszy układ jest w pełni zgodny z właściwymi postanowieniami WTO, a w szczególności art. XXIV Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu (GATT z 1994 r.) oraz art. V Układu ogólnego w sprawie handlu usługami (GATS) i jest wdrażany w sposób spójny z tymi postanowieniami.

TYTUŁ II DIALOG POLITYCZNY

Artykuł 10

1. Dialog polityczny między stronami podlega dalszemu rozwojowi w kontekście niniejszego układu. Dialog ten towarzyszy i sprzyja zbliżeniu między Unią Europejską a Bośnią i Hercegowiną oraz przyczynia się do tworzenia bliskich więzi solidarności i nowych form współpracy między Stronami.
2. Ma on na celu w szczególności promowanie:
 - a) pełnej integracji Bośni i Hercegowiny ze wspólnotą państw demokratycznych i stopniowego zbliżenia do Unii Europejskiej,
 - b) większej zbieżności stanowisk Stron w sprawach międzynarodowych, w tym w kwestiach związanych z WPZiB, również poprzez stosowną wymianę informacji, zwłaszcza w kwestiach mogących wywrzeć istotny wpływ na Strony,
 - c) współpracy regionalnej i rozwoju stosunków dobrosąsiedzkich,
 - d) zgodnego stanowiska w kwestiach bezpieczeństwa i stabilności w Europie, w tym współpracy w dziedzinach objętych zakresem wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej.
3. Strony uznają, że zdobywanie przez kolejne państwa i inne podmioty dostępu do broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia, stanowi jedno z największych zagrożeń dla międzynarodowej stabilizacji i bezpieczeństwa. Strony postanawiają zatem współpracować i przyczyniać się do walki z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia, dokładając starań w celu pełnego poszanowania i realizacji na poziomie krajowym zobowiązań zaciągniętych przez Strony w ramach traktatów i układów międzynarodowych o rozbrojeniu i nierozprzestrzenianiu, jak również innych zobowiązań międzynarodowych w tej dziedzinie. Strony zgadzają się, że niniejsze postanowienie stanowi jeden z zasadniczych elementów niniejszego układu i jest częścią dialogu politycznego, który będzie towarzyszył tym elementom i je umacniał.

Strony zgadzają się również współpracować i przyczyniać do walki z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia poprzez:

 - a) podejmowanie działań mających na celu podpisywanie i ratyfikowanie wszystkich innych odpowiednich instrumentów międzynarodowych lub, w stosowanym przypadku, przystępowanie do nich i ich pełną realizację;
 - b) ustanowienie skutecznego systemu kontroli wywozu na poziomie krajowym, obejmującego zarówno wywóz, jak i tranzyt towarów związanych z bronią masowego rażenia, w tym kontroli możliwości ostatecznego zastosowania technologii podwójnego do zdobycia broni masowego rażenia, który będzie przewidywał skuteczne sankcje w przypadku naruszenia wymogów kontroli wywozu.

Dialog polityczny w tej dziedzinie może się odbywać na szczeblu regionalnym.

Artykuł 11

1. Dialog polityczny prowadzony jest w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia, która jest ogólnie odpowiedzialna za wszelkie kwestie, które Strony chciałyby poruszyć.
2. Na wniosek Stron dialog polityczny może również przybrać formę:
 - a) spotkań, organizowanych w miarę potrzeb, z udziałem wyższych urzędników reprezentujących Bośnię i Hercegowinę z jednej strony i Prezydencję Rady Unii Europejskiej, Sekretarza Generalnego/Wysokiego Przedstawiciela ds. Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa i Komisję Wspólnot Europejskich (zwaną dalej Komisją Europejską), z drugiej strony;
 - b) korzystania w pełni ze wszystkich kanałów dyplomatycznych między Stronami, w tym ze stosownych kontaktów w państwach trzecich oraz w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych, OBWE, Rady Europy oraz innych gremiów międzynarodowych;
 - c) wszelkich innych działań, które mogłyby stanowić pożyteczny wkład w umacnianie, rozwijanie i intensyfikację tego dialogu, w tym działań wymienionych w agendzie z Salonik, przyjętych w konkluzjach Rady Europejskiej w Salonikach w dniach 19 i 20 czerwca 2003 r.

Artykuł 12

Na szczeblu parlamentarnym dialog polityczny odbywa się w ramach Komitetu Parlamentarnego Stabilizacji i Stowarzyszenia ustanowionego na mocy art. 121.

Artykuł 13

Dialog polityczny może się odbywać w ramach struktur wielostronnych jak również w formie dialogu regionalnego, z udziałem innych krajów regionu, a także w ramach forum UE-Bałkany Zachodnie.

TYTUŁ III WSPÓŁPRACA REGIONALNA

Artykuł 14

Zgodnie ze swoim zobowiązaniem do działań na rzecz pokoju i stabilności na arenie międzynarodowej i w regionie oraz do rozwijania stosunków dobrosąsiedzkich, Bośnia i Hercegowina aktywnie wspiera współpracę regionalną. Wspólnotowe programy pomocy mogą wspierać projekty o wymiarze regionalnym lub transgranicznym.

W każdym przypadku, gdy Bośnia i Hercegowina zamierza zacieśnić współpracę z jednym w państw wymienionych w art. 15, 16 i 17, informuje o tym Wspólnotę i jej państwa członkowskie oraz konsultuje się z nimi, zgodnie z postanowieniami określonymi w tytule X.

Bośnia i Hercegowina wprowadzają w pełni w życie obowiązujące dwustronne porozumienia o wolnym handlu wynegocjowane zgodnie z protokołem ustaleń w sprawie ułatwień handlowych i liberalizacji, podpisanym przez Bośnię i Hercegowinę dnia 27 czerwca 2001 r. w Brukseli oraz Środkowoeuropejską umowę o wolnym handlu, podpisaną dnia 19 grudnia 2006 r. w Bukareszcie.

Artykuł 15

Współpraca z innymi państwami, które podpisały układ o stabilizacji i stowarzyszeniu

Po podpisaniu niniejszego układu Bośnia i Hercegowina rozpocznie negocjacje z państwami, które już podpisały układ o stabilizacji i stowarzyszeniu, aby zawrzeć dwustronne konwencje dotyczące współpracy regionalnej, których celem jest rozszerzenie zakresu współpracy między odpowiednimi państwami.

Głównymi elementami tych konwencji są:

- a) dialog polityczny,
- b) ustanowienie strefy wolnego handlu między Stronami, zgodnej z właściwymi postanowieniami WTO,
- c) wzajemne preferencje w zakresie przepływu pracowników, przedsiębiorczości, świadczenia usług, płatności bieżących oraz przepływu kapitału, jak również innych obszarów polityki związanych z przepływem osób na poziomie równoważnym z poziomem gwarantowanym niniejszym układem,
- d) postanowienia dotyczące współpracy w innych dziedzinach, niezależnie od tego czy zostały one objęte niniejszym układem, w szczególności w obszarze sprawiedliwości i spraw wewnętrznych.

W stosownych przypadkach konwencje te zawierają postanowienia dotyczące stworzenia niezbędnych mechanizmów instytucjonalnych.

Zostaną one zawarte w ciągu dwóch lat od daty wejścia w życie niniejszego układu. Gotowość Bośni i Hercegowiny do zawarcia takich konwencji będzie warunkiem dalszego rozwoju stosunków między Bośnią i Hercegowiną a Unią Europejską.

Bośnia i Hercegowina rozpocznie podobne negocjacje z pozostałymi państwami swojego regionu po tym, jak państwa te podpiszą układ o stabilizacji i stowarzyszeniu.

Artykuł 16

Współpraca z innymi państwami objętymi procesem stabilizacji i stowarzyszenia

Bośnia i Hercegowina będzie realizować współpracę regionalną z innymi państwami, których dotyczy proces stabilizacji i stowarzyszenia, w niektórych lub wszystkich dziedzinach współpracy objętych niniejszym układem, w szczególności w dziedzinach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania. Współpraca taka powinna być zawsze zgodna z zasadami i celami niniejszego układu.

Artykuł 17

Współpraca z innymi krajami kandydującymi do członkostwa w UE, które nie są objęte procesem stabilizacji i stowarzyszenia

1. Bośnia i Hercegowina powinna zacieśniać współpracę i zawrzeć konwencję dotyczącą współpracy regionalnej z każdym innym państwem kandydującym do członkostwa w UE i nieobjętym procesem stabilizacji i stowarzyszenia, we wszystkich dziedzinach współpracy objętych niniejszym układem. Celem takiej konwencji powinno być stopniowe dostosowanie dwustronnych stosunków między Bośnią i Hercegowiną a tym państwem do właściwego zakresu stosunków między Wspólnotą oraz jej państwami członkowskimi a tym państwem.
2. Z Turcją, która zawarła unię celną ze Wspólnotą, Bośnia i Hercegowina zawrze - przed końcem okresu przejściowego, o którym mowa w art. 18 ust. 1 i na wzajemnie korzystnych warunkach - porozumienie ustanawiające strefę wolnego handlu, zgodnie z art. XXIV GATT z 1994 r., i liberalizujące zasady prowadzenia działalności gospodarczej oraz świadczenie usług pomiędzy nimi na poziomie równoważnym do gwarantowanego niniejszym układem, zgodnie z art. V GATS.

TYTUŁ IV SWOBODNY PRZEPIY W TOWARÓW

Artykuł 18

1. Wspólnota oraz Bośnia i Hercegowina stopniowo ustanawiają strefę wolnego handlu w okresie przejściowym wynoszącym maksymalnie pięć lat od daty wejścia w życie niniejszego układu, zgodnie z postanowieniami niniejszego układu oraz postanowieniami układu GATT z 1994 r. oraz porozumienia WTO. Strony uwzględniają przy tym szczególne wymagania określone poniżej.
2. Nomenklaturę scaloną stosuje się do klasyfikacji towarów w handlu między obiema Stronami.
3. Dla celów niniejszego układu należności celne i opłaty o skutku równoważnym do należności celnych obejmują wszystkie cła oraz wszelkiego rodzaju opłaty nałożone w związku z wywozem lub przywozem towarów, w tym wszelkiego rodzaju podatki wyrównawcze lub opłaty dodatkowe związane z takim przywozem lub wywozem, z wyłączeniem:
 - a) opłat równoważnych do podatku wewnętrznego nałożonych zgodnie z postanowieniami art. III ust. 2 układu GATT z 1994 r.;
 - b) środków antydumpingowych i opłat wyrównawczych;
 - c) należności lub innych opłat odpowiadających kosztom świadczonych usług.
4. Dla każdego produktu podstawową stawkę celną, na podstawie której dokonywane mają być kolejne obniżki przewidziane w niniejszym układzie, stanowi:
 - a) wspólna taryfa celna Wspólnoty, ustanowiona na mocy rozporządzenia Rady (EWG) nr 2658/87¹, faktycznie i powszechnie stosowana w dniu podpisania niniejszego układu,
 - b) taryfa celna Bośni i Hercegowiny w roku 2005²
5. Obniżone stawki celne, która mają być stosowane przez Bošnię i Hercegowinę, obliczone zgodnie z niniejszą umową, są zaokrąglane do pierwszego miejsca po przecinku, zgodnie z ogólnie obowiązującymi regułami arytmetycznymi. Dlatego też wszystkie liczby, w przypadku których druga cyfra po przecinku wynosi mniej niż 5, są zaokrąglane w dół do pierwszego miejsca po przecinku, natomiast wszystkie liczby, których druga cyfra po przecinku jest większa od 5 zaokrąglane są w górę do pierwszego miejsca po przecinku.
6. Jeżeli po podpisaniu niniejszego układu, wprowadzona zostanie powszechna obniżka cła, w szczególności obniżone stawki wynikające z:

¹ Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2658/87 (Dz.U. L 256 z 7.9.1987, str. 1) z uwzględnieniem corocznych zmian

² Dziennik urzędowy Bośni i Hercegowiny nr 58/04 z 22.12.2004.

- a) negocjacji taryfowych na forum WTO,
 - b) przystąpienia Bośni i Hercegowiny do WTO lub
 - c) z dalszych obniżek po przystąpieniu Bośni i Hercegowiny do WTO,
- taka obniżona stawka celna zastępuje podstawową stawkę celną, o której mowa w ust. 4, od dnia, w którym dana obniżka zostanie wprowadzona.

7. Wspólnota i Bośnia i Hercegowina informują się wzajemnie o swoich podstawowych stawkach celnych i ich wszelkich zmianach.

ROZDZIAŁ I

PRODUKTY PRZEMYSŁOWE

Artykuł 19 *Definicje*

1. Postanowienia niniejszego rozdziału mają zastosowanie do produktów pochodzących ze Wspólnoty lub z Bośni i Hercegowiny wyszczególnionych w działach 25–97 nomenklatury scalonej, z wyjątkiem produktów wymienionych w pkt 1 ppkt (ii) załącznika I do Porozumienia w sprawie rolnictwa WTO.
2. Handel między Stronami produktami objętymi Traktatem ustanawiającym Europejską Wspólnotę Energii Atomowej prowadzony jest zgodnie z postanowieniami tego traktatu.

Artykuł 20 *Preferencje wspólnotowe w zakresie produktów przemysłowych*

1. Cła przywozowe oraz opłaty o skutku równoważnym do należności celnych nakładane na przywożone do Wspólnoty wyroby przemysłowe pochodzące z Bośni i Hercegowiny zostają zniesione z dniem wejścia w życie niniejszego układu.
2. Ograniczenia ilościowe w przywozie do Wspólnoty produktów przemysłowych pochodzących z Bośni i Hercegowiny oraz środki o skutku równoważnym zostają zniesione z dniem wejścia w życie niniejszego układu.

Artykuł 21 *Preferencje Bośni i Hercegowiny w zakresie produktów przemysłowych*

1. Cła na produkty przemysłowe przywożone ze Wspólnoty do Bośni i Hercegowiny, inne niż te, które wyszczególniono w załączniku I, zostają zniesione z dniem wejścia w życie niniejszego układu.
2. Cła przywozowe oraz opłaty o skutku równoważnym do należności celnych nakładane na produkty przemysłowe przywożone ze Wspólnoty do Bośni i Hercegowiny zostają zniesione z dniem wejścia w życie niniejszego układu.
3. Należności celne obowiązujące przy przywozie do Bośni i Hercegowiny produktów przemysłowych pochodzących ze Wspólnoty wyszczególnionych w załączniku I lit. a), b) i c) są stopniowo obniżane i znoszone zgodnie z następującym harmonogramem:
 - z dniem wejścia w życie niniejszego układu, cło przywozowe zostaje zmniejszone do 50% cła podstawowego, a z dniem 1 stycznia pierwszego roku po dniu wejścia w życie niniejszego układu cło przywozowe na produkty wymienione w załączniku I lit. a) zostaje zniesione;
 - z dniem wejścia w życie niniejszego układu, cło przywozowe zostaje zmniejszone do 75% cła podstawowego, z dniem 1 stycznia pierwszego roku po dniu wejścia w życie niniejszego układu cło przywozowe zostaje zmniejszone do 50% cła podstawowego, z dniem

1 stycznia drugiego roku po dniu wejścia w życie niniejszego układu cło przywozowe zostaje zmniejszone do 25% cła podstawowego, a z dniem 1 stycznia trzeciego roku po dniu wejścia w życie niniejszego układu cło przywozowe na produkty wymienione w załączniku I lit. b) zostaje zniesione;

- z dniem wejścia w życie niniejszego układu, cło przywozowe zostaje zmniejszone do 90 % cła podstawowego, z dniem 1 stycznia pierwszego roku po dniu wejścia w życie niniejszego układu cło przywozowe zostaje zmniejszone do 80 % cła podstawowego, z dniem 1 stycznia drugiego roku po dniu wejścia w życie niniejszego układu cło przywozowe zostaje zmniejszone do 60 % cła podstawowego, z dniem 1 stycznia trzeciego roku po dniu wejścia w życie niniejszego układu cło przywozowe zostaje zmniejszone do 40 % cła podstawowego, z dniem 1 stycznia czwartego roku po dniu wejścia w życie niniejszego układu cło przywozowe zostaje zmniejszone do 20 % cła podstawowego, a z dniem 1 stycznia piątego roku po dniu wejścia w życie niniejszego układu cło przywozowe na produkty wymienione w załączniku I lit. c) zostaje zniesione;

4. Ograniczenia ilościowe przy przywozie do Bośni i Hercegowiny produktów przemysłowych pochodzących ze Wspólnoty oraz środki o skutku równoważnym zostają zniesione z dniem wejścia w życie niniejszego układu.

Artykuł 22

Cła i ograniczenia eksportowe

1. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota oraz Bośnia i Hercegowina znoszą między sobą wszelkie cła wywozowe oraz opłaty o skutku równoważnym.
2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota oraz Bośnia i Hercegowina znoszą między sobą wszystkie ograniczenia ilościowe w wywozie oraz wszystkie środki o skutku równoważnym.

Artykuł 23

Szybsze obniżki cel

Bośnia i Hercegowina oświadcza, że jest gotowa obniżyć cła w handlu ze Wspólnotą szybciej niż to przewidziano w art. 21, jeśli pozwoli na to ogólna sytuacja gospodarcza i sytuacja w danym sektorze gospodarki.

Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia analizuje sytuację w tym zakresie i wydaje stosowne zalecenia.

ROZDZIAŁ II

ROLNICTWO I RYBACTWO

Artykuł 24 **Definicje**

1. Postanowienia niniejszego rozdziału mają zastosowanie do handlu produktami rolnymi i produktami rybactwa pochodzącymi ze Wspólnoty i z Bośni i Hercegowiny.
2. Określenie „produkty rolne i produkty rybactwa” odnosi się do produktów wyszczególnionych w działach 1–24 nomenklatury scalonej oraz do produktów wyszczególnionych w pkt 1 ppkt (ii) załącznika I do Porozumienia w sprawie rolnictwa.
3. Definicja ta obejmuje ryby i produkty rybactwa objęte zakresem rozdziału 3 pozycji 1604 i 1605 oraz podpozycji 0511 91, 1902 20 10 i 2301 20 00.

Artykuł 25 **Przetworzone produkty rolne**

W protokole 1 ustanowiono regulacje handlowe mające zastosowanie do przetworzonych produktów rolnych, które zostały w nim wyszczególnione.

Artykuł 26 **Zniesienie ograniczeń ilościowych w zakresie produktów rolnych i produktów rybactwa**

1. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota znosi wszystkie ograniczenia ilościowe oraz środki o skutku równoważnym, przy przywozie produktów rolnych i produktów rybactwa pochodzących z Bośni i Hercegowiny.
2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Bośnia i Hercegowina znosi wszystkie ograniczenia ilościowe oraz środki o skutku równoważnym, przy przywozie produktów rolnych i produktów rybactwa pochodzących ze Wspólnoty.

Artykuł 27 **Produkty rolne**

1. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota znosi wszystkie cła i opłaty o skutku równoważnym przy przywozie produktów rolnych pochodzących z Bośni i Hercegowiny, innych niż te objęte zakresem pozycji 0102, 0201, 0202, 1701, 1702 i 2204 nomenklatury scalonej.

W przypadku produktów objętych zakresem działów 7 i 8 nomenklatury scalonej, dla których wspólna taryfa celna przewiduje stosowanie ceł *ad valorem* oraz ceł specyficznych, zniesienie ma zastosowanie tylko do części należności celnej obliczanej *ad valorem*.

2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota ustala wysokość stawki celnej na przywóz do Wspólnoty produktów z młodej wołowiny określonych w załączniku II i pochodzących z Bośni i Hercegowiny na

poziomie 20% cła *ad valorem* oraz 20% cła specyficznego określonego we wspólnej taryfie celnej Wspólnot Europejskich, w granicach rocznego kontyngentu taryfowego wynoszącego 1 500 ton w przeliczeniu na wagę bitą.

3. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota stosuje bezcłowy dostęp do przywozu do Wspólnoty produktów pochodzących z Bośni i Hercegowiny objętych pozycjami 1701 i 1702 Nomenklatury Scalonej w granicach rocznego kontyngentu taryfowego wynoszącego 12 000 ton (wagi netto).
4. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Bośnia i Hercegowina:
 - a) znosi cła stosowane przy przywozie niektórych produktów rolnych pochodzących ze Wspólnoty, wymienionych w załączniku III a);
 - b) stopniowo obniża należności celne stosowane w przywozie niektórych produktów rolnych pochodzących ze Wspólnoty, wymienionych w załączniku IIIb, IIIc i III d zgodnie z harmonogramem wskazanym dla każdego produktu w wymienionym załączniku;
 - c) znosi cła stosowane przy przywozie niektórych produktów rolnych pochodzących ze Wspólnoty, wymienionych w załączniku IIIe w ramach limitu wysokości kontyngentu celnego wskazanego dla określonych produktów.
5. Protokół 7 zawiera ustalenia mające zastosowanie do win i wyrobów spirytusowych wymienionych w tym protokole.

Artykuł 28

Ryby i produkty rybactwa

1. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota znosi wszystkie cła oraz obciążenia o skutku równoważnym na ryby i produkty rybactwa pochodzące z Bośni i Hercegowiny, inne niż te wymienione w załączniku IV. Produkty wymienione w załączniku IV powinny być objęte zawartymi w nim postanowieniami.
2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Bośnia i Hercegowina znosi wszystkie cła oraz obciążenia o skutku równoważnym na ryby i produkty rybactwa pochodzące ze Wspólnoty, zgodnie z postanowieniami załącznika V.

Artykuł 29

Klauzula przeglądu

Biorąc pod uwagę wielkość handlu produktami rolnymi i produktami rybactwa między Stronami, szczególną wrażliwość tych sektorów, zasady wspólnej polityki Wspólnoty w zakresie rolnictwa i rybactwa, zasady polityki rolnej i polityki rybactwa Bośni i Hercegowiny, rolę rolnictwa i rybactwa w gospodarce Bośni i Hercegowiny oraz konsekwencje wielostronnych negocjacji handlowych w ramach WTO, Wspólnota i Bośnia i Hercegowina zbadają na forum Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia, najpóźniej trzy lata po wejściu w życie niniejszego układu, produkt po produkcie, w sposób uporządkowany i na odpowiedniej zasadzie wzajemności,

możliwość przyznania dalszych preferencji w celu większej liberalizacji handlu produktami rolnymi i produktami rybactwa.

Artykuł 30

Nie naruszając innych postanowień niniejszego układu, w szczególności jego art. 39, uwzględniając szczególną wrażliwość rynków produktów rolnych i produktów rybactwa, jeżeli przywóz produktów pochodzących z jednej ze Stron i objętych preferencjami przyznanym na mocy art. 25-28, powoduje poważne zakłócenia na rynkach bądź w krajowych mechanizmach regulacyjnych drugiej Strony, obie Strony niezwłocznie rozpoczynają konsultacje celem znalezienia właściwego rozwiązania. W oczekiwaniu na takie rozwiązanie zainteresowana Strona, może podjąć odpowiednie środki, jakie uzna za niezbędne.

Artykuł 31

Ochrona oznaczeń geograficznych produktów rolnych i produktów rybactwa oraz środków spożywczych innych niż wina i napoje spirytusowe

1. Bośnia i Hercegowina zapewnia ochronę wspólnotowych oznaczeń geograficznych zarejestrowanych we Wspólnocie na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych³, zgodnie z warunkami niniejszego artykułu. Oznaczenia geograficzne używane w Bośni i Hercegowinie kwalifikują się do rejestracji we Wspólnocie na warunkach określonych w tym rozporządzeniu.
2. Bośnia i Hercegowina zakazuje całkowicie wykorzystywania na swoim terytorium nazw chronionych we Wspólnocie w odniesieniu do podobnych produktów nieodpowiadających specyfikacji oznaczenia geograficznego. Dotyczy to nawet sytuacji, gdy podawana jest prawdziwe pochodzenie geograficzne towaru, dane oznaczenie geograficzne jest stosowane w tłumaczeniu, nazwie towarzyszą określenia takie jak „w rodzaju”, „w typie”, „w stylu”, „imitacja”, „metoda” czy inne podobne określenia.
3. Bośnia i Hercegowina odmawia rejestracji znaku towarowego, którego używanie odpowiada sytuacji, o których mowa w ust. 2.
4. Znaki towarowe, które zostały zarejestrowane w Bośni i Hercegowinie lub uzyskane poprzez używanie i których używanie odpowiada sytuacji, o których mowa w ust. 2, przestaną być używane w ciągu 6 lat od wejścia w życie niniejszego układu. Nie dotyczy to jednak znaków towarowych zarejestrowanych w Bośni i Hercegowinie oraz znaków towarowych uzyskanych poprzez używanie, które są własnością obywateli państw trzecich, pod warunkiem że nie mają one takiego charakteru, który wprowadzałby konsumentów w błąd co do jakości, specyfikacji lub pochodzenia geograficznego towarów.

³ Dz.U. L 93 z 31.3.2006, str. 12. Rozporządzenie zmienione rozporządzeniem Rady WE nr 1791/2006 (Dz.U. 363 z 20.12.2006, str. 1)

5. Każde wykorzystanie oznaczeń geograficznych chronionych zgodnie z ust. 1 jako terminów używanych zwyczajowo w języku potocznym jako potocznej nazwy takich towarów w Bośni i Hercegowinie kończy się najpóźniej z dniem 31 grudnia 2013 r.
6. Bośnia i Hercegowina zapewnia ochronę, o której mowa w ust. 1–5, z własnej inicjatywy, jak również na wniosek zainteresowanych stron.

ROZDZIAŁ III WSPÓLNE PRZEPISY

Artykuł 32 Zakres

Postanowienia niniejszego rozdziału mają zastosowanie do handlu wszystkimi produktami między Stronami, o ile nie postanowiono inaczej w tym rozdziale lub w protokole 1.

Artykuł 33 Korzystniejsze koncesje

Postanowienia niniejszego rozdziału w żaden sposób nie szkodzą jednostronnemu stosowaniu korzystniejszych środków przez żadną ze Stron.

Artykuł 34 Status quo

1. Od dnia wejścia w życie niniejszego układu nie wprowadza się żadnych nowych należności celnych przywózowych ani wywózowych, ani też opłat o skutku równoważnym, w handlu między Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną, natomiast te, które już się stosuje, nie zostaną podwyższone.
2. Od dnia wejścia w życie niniejszego układu nie wprowadza się żadnych nowych ograniczeń ilościowych w przywozie lub wywozie, ani środków o skutku równoważnym w handlu między Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną, natomiast te, które już istnieją nie staną się bardziej restrykcyjne.
3. Bez uszczerbku dla koncesji przyznanych na mocy art. 25-28, postanowienia ust. 1 i 2 niniejszego artykułu nie ograniczają w żaden sposób prowadzenia polityki rolnej i polityki rybactwa w Bośni i Hercegowinie i we Wspólnocie, ani podejmowania środków w ramach tej polityki, o ile nie wpływa to na system przywozu, przewidziany w załącznikach III-V oraz w protokole 1.

Artykuł 35 Zakaz dyskryminacji podatkowej

1. Wspólnota oraz Bośnia i Hercegowina powstrzymują się od stosowania wszelkich środków lub praktyk o wewnętrznym charakterze fiskalnym powodujących bezpośrednio lub pośrednio nierówne traktowanie produktów jednej Strony i podobnych produktów pochodzących z terytorium drugiej Strony oraz znoszą te środki lub praktyki, jeśli takie istnieją.
2. Produkty wywożone na terytorium jednej ze Stron nie mogą korzystać ze zwrotu wewnętrznych podatków pośrednich w wielkościach przekraczających podatki pośrednie nakładane na te produkty.

Artykuł 36 Cła o charakterze fiskalnym

Postanowienia dotyczące zniesienia ceł przywózowych mają zastosowanie również do ceł o charakterze fiskalnym.

Artykuł 37

Unie celne, strefy wolnego handlu, uzgodnienia transgraniczne

1. Niniejsza umowa nie stanowi przeszkody w utrzymaniu lub ustanowieniu unii celnych, stref wolnego handlu lub ustaleń dotyczących handlu przygranicznego, o ile ich skutkiem nie jest zmiana ustaleń dotyczących handlu przewidzianych w niniejszej umowie.
2. Podczas okresu przejściowego określonego w art. 18 niniejsza umowa nie ma wpływu na wprowadzenie w życie szczególnych ustaleń preferencyjnych dotyczących przepływu towarów, określonych w umowach transgranicznych zawartych wcześniej między jednym lub kilkoma państwami członkowskimi a Bośnią i Hercegowiną lub wynikających z umów dwustronnych, o których mowa w tytule III, zawartych przez Bośnię i Hercegowinę w celu wspierania handlu regionalnego.
3. Strony prowadzą w Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia konsultacje dotyczące umów opisanych w ust. 1 i 2 niniejszego artykułu i, w zależności od przypadku, dotyczące wszystkich istotnych problemów związanych z ich polityką handlową wobec państw trzecich. W szczególności w przypadku przystąpienia jednego z państw trzecich do Unii konsultacje takie prowadzone są z uwzględnieniem wspólnych interesów Wspólnoty i Bośni i Hercegowiny, określonych w niniejszej umowie.

Artykuł 38

Dumping i dotacje

1. Żadne z postanowień niniejszego układu nie uniemożliwia żadnej ze Stron podjęcia działań służących ochronie handlu zgodnie z ust. 2 niniejszego artykułu i art. 39.
2. Jeśli jedna ze Stron stwierdzi istnienie praktyk dumpingowych i/lub dotacji wyrównawczych w handlu z drugą Stroną, może ona podjąć właściwe kroki przeciw tym praktykom zgodnie z Porozumieniem WTO w sprawie wykonania art. VI układu GATT z 1994 r. i Porozumieniem WTO w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych oraz swoim własnym odpowiednim ustawodawstwem wewnętrznym.

Artykuł 39

Ogólna klauzula ochronna

1. Strony stosują we wzajemnych stosunkach postanowienia art. XIX układu GATT z 1994 r. i Porozumienia WTO w sprawie środków ochronnych.
2. Bez uszczerbku dla przepisów ust. 1 niniejszego artykułu, jeśli przywóz produktu jednej Strony na terytorium drugiej Strony odbywa się w zwiększonych ilościach i na takich warunkach, które powodują lub mogą powodować:
 - a) poważną szkodę dla krajowego sektora produktów podobnych lub bezpośrednio konkurujących na terytorium Strony dokonującej przywozu, lub
 - b) poważne zakłócenia w jakimkolwiek sektorze gospodarki bądź trudności mogące spowodować poważne pogorszenie sytuacji gospodarczej w regionie Strony dokonującej przywozu,

Strona dokonująca przywozu może podjąć stosowne dwustronne środki ochronne na warunkach określonych w niniejszym artykule i zgodnie z procedurami w nim ustanowionymi.

3. Dwustronne środki ochronne skierowane wobec przywozu dokonywanego z terytorium drugiej Strony nie przekraczają poziomu niezbędnego do usunięcia zaistniałych trudności, jak określono w ust. 2, które pojawiły się w wyniku stosowania niniejszego układu. Przyjęte środki ochronne powinny obejmować wstrzymanie wzrostu lub obniżki zakresu preferencji określonych w niniejszym układzie dla danych produktów do maksymalnej wysokości odpowiadającej podstawowej stawce celnej określonej w art. 18 ust. 4 lit. a) i b) oraz ust. 6 dla tego samego produktu. Środki takie zawierają elementy wyraźnie przewidujące stopniowe wycofywanie zastosowanych środków najpóźniej do końca wyznaczonego terminu i nie będą one stosowane przez okres dłuższy niż dwa lata.

W wyjątkowych okolicznościach okres ten może zostać przedłużony maksymalnie o kolejne dwa lata. Nie stosuje się żadnych dwustronnych środków ochronnych przy przywozie produktu, co do którego wcześniej zastosowano taki środek, przez okres co najmniej czterech lat, licząc od dnia zaprzestania stosowania środka.

4. W przypadkach określonych w niniejszym artykule przed podjęciem środków w nim przewidzianych lub w przypadkach, do których zastosowanie ma ust. 5 lit. b) niniejszego artykułu, Wspólnota z jednej strony lub Bośnia i Hercegowina, z drugiej strony, w zależności od przypadku jak najszybciej dostarcza Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia wszelkich istotnych informacji wymaganych w celu dokładnego zbadania sytuacji i znalezienia rozwiązania możliwego do przyjęcia przez obie Strony.

5. W celu realizacji postanowień ustępów 1-4 stosuje się następujące postanowienia:

- a) Problemy wynikające z sytuacji określonej w niniejszym artykule kieruje się niezwłocznie do zbadania przez Radę Stabilizacji i Stowarzyszenia, która może podjąć każdą właściwą decyzję, aby usunąć takie problemy.

Jeśli Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia lub Strona dokonująca wywozu nie podjęła decyzji, która usunęłaby problemy, lub jeśli nie zostało znalezione żadne inne zadowalające rozwiązanie w terminie 30 dni od przedłożenia danej sprawy Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia, Strona dokonująca przywozu może podjąć środki właściwe do rozwiązania problemu zgodnie z niniejszym artykułem. Przy wyborze środków ochronnych pierwszeństwo należy przyznać tym z nich, które w najmniejszym stopniu zakłócają funkcjonowanie reguł określonych w niniejszej umowie. Środki ochronne zastosowane zgodnie z art. XIX układu GATT z 1994 r. oraz Porozumieniem WTO w sprawie środków ochronnych zachowują poziom/zakres preferencji przyznany zgodnie z niniejszą umową.

- b) Jeśli wyjątkowe i poważne okoliczności wymagające podjęcia natychmiastowych działań uniemożliwiają, w zależności od przypadku,

wcześniejsze poinformowanie lub zbadanie, zainteresowana Strona może, w sytuacjach wyszczególnionych w niniejszym artykule, zastosować środki tymczasowe niezbędne do zaradzenia danej sytuacji, o czym zawiadamia niezwłocznie drugą Stronę.

Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia jest niezwłocznie powiadamiana o środkach ochronnych, które są przedmiotem okresowych konsultacji w ramach tego organu, zwłaszcza w celu ustalenia harmonogramu ich znoszenia, gdy tylko okoliczności na to pozwolą.

6. Jeśli Wspólnota lub Bośnia i Hercegowina uzależnia przywóz produktów, mogących powodować problemy określone w niniejszym artykule, od realizacji procedury administracyjnej, mającej zapewnić szybkie uzyskanie informacji dotyczących tendencji panujących w obrocie handlowym, zawiadamia o tym drugą Stronę.

Artykuł 40

Klauzula o niedoborach

1. Jeśli przestrzeganie postanowień niniejszego tytułu prowadzi do:
 - a) poważnych niedoborów lub zagrożenia niedoborem środków spożywczych albo innych produktów niezbędnych dla Strony dokonującej wywozu lub
 - b) powrotnego wywozu produktu do państwa trzeciego, w odniesieniu do którego Strona dokonująca wywozu utrzymuje wywozowe ograniczenia ilościowe, cła wywozowe albo środki lub opłaty o skutku równoważnym i jeśli sytuacje określone powyżej powodują lub mogą powodować poważne trudności dla Strony dokonującej wywozu,

Strona ta może podjąć stosowne środki na warunkach określonych w niniejszym artykule i zgodnie z procedurami w nim ustanowionymi.

2. Przy wyborze środków pierwszeństwo należy przyznać tym, które w jak najmniejszym stopniu zakłócają funkcjonowanie reguł ustanowionych w niniejszym układzie. Środków takich nie stosuje się w sposób, który stanowiłby metodę arbitralnej lub nieuzasadnionej dyskryminacji w porównaniu z innymi przypadkami w których występują te same warunki, bądź ukrytego ograniczania wymiany handlowej oraz zaprzestaje się ich stosowania, gdy panujące warunki przestają uzasadniać ich utrzymywanie.
3. Przed podjęciem środków przewidzianych w ust. 1 lub też jak najwcześniej, w przypadkach, do których zastosowanie ma ust. 4, Wspólnota lub Bośnia i Hercegowina, w zależności od przypadku, dostarczają Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia wszelkich istotnych informacji w celu znalezienia rozwiązania możliwego do zaakceptowania przez Strony. Strony mogą w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia uzgadniać wszelkie środki niezbędne do usunięcia trudności. Jeśli porozumienia nie osiągnięto w ciągu 30 dni od przedłożenia sprawy Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia, Strona dokonująca wywozu może zastosować środki na mocy niniejszego artykułu w odniesieniu do wywozu danego produktu.
4. Jeśli wyjątkowe i poważne okoliczności wymagające podjęcia natychmiastowych działań uniemożliwiają, w zależności od przypadku,

wcześniejsze poinformowanie lub zbadanie, odpowiednio Wspólnota lub Bośnia i Hercegowina może, w sytuacjach wyszczególnionych w niniejszym artykule, zastosować środki tymczasowe niezbędne do zaradzenia danej sytuacji, o czym zawiadamia niezwłocznie drugą Stronę.

5. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia jest niezwłocznie powiadamiana o wszelkich środkach stosowanych zgodnie z niniejszym artykułem, które są przedmiotem okresowych konsultacji w ramach tego organu, zwłaszcza w celu ustalenia harmonogramu ich znoszenia, gdy tylko okoliczności na to pozwolą.

Artykuł 41 ***Monopole państwowe***

Bośnia i Hercegowina przekształca monopole państwowe tak aby zagwarantować, że po wejściu w życie niniejszego układu nie będzie dyskryminacji w zakresie warunków nabywania i zbywania towarów w stosunku do obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej w porównaniu z obywatelami Bośni i Hercegowiny.

Artykuł 42 ***Reguły pochodzenia***

O ile w niniejszym układzie nie postanowiono inaczej, **protokół 2** ustanawia reguły pochodzenia do celów stosowania postanowień niniejszego układu.

Artykuł 43 ***Dopuszczalne ograniczenia***

Niniejszy układ nie wyklucza stosowania zakazów lub ograniczeń przywozowych, wywozowych lub tranzytowych, uzasadnionych względami moralności publicznej, porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego; ochrony zdrowia i życia ludzi, zwierząt lub roślin; ochrony skarbów dziedzictwa narodowego o wartości artystycznej, historycznej lub archeologicznej, ochrony praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej lub regulacjami dotyczącymi złota i srebra. Jednakże takie zakazy lub ograniczenia nie mogą stanowić środka arbitralnej dyskryminacji ani ukrytego ograniczenia w wymianie handlowej między Stronami.

Artykuł 44 ***Brak współpracy administracyjnej***

1. Strony uzgadniają, że współpraca administracyjna jest niezbędna do wdrażania i kontroli preferencyjnego traktowania przyznanego w niniejszym tytule i podkreślają zdecydowaną wolę zwalczania nieprawidłowości i oszustw w dziedzinie cel dziedzinach powiązanych z cłami.
2. W przypadku gdy Strona stwierdziła na podstawie obiektywnych informacji brak współpracy administracyjnej i/lub nieprawidłowości lub oszustwa, o których mowa w niniejszym tytule, Strona ta może tymczasowo zawiesić czasowo zastosowane traktowanie preferencyjne dla danego produktu lub produktów zgodnie z niniejszym artykułem.
3. Do celów niniejszego artykułu brak współpracy administracyjnej oznacza m.in.:
 - a) powtarzające się przypadki niedopełnienia obowiązku weryfikacji statusu pochodzenia danego produktu lub produktów;

- b) powtarzające się przypadki odmowy lub nieuzasadnionego opóźnienia w przeprowadzaniu późniejszych weryfikacji dowodów pochodzenia i/lub przekazywaniu ich wyników;
- c) powtarzające się przypadki odmowy lub nieuzasadnionego opóźnienia w wydawaniu zezwolenia na przeprowadzenie w ramach współpracy administracyjnej misji służących weryfikacji autentyczności dokumentów lub prawidłowości informacji mających znaczenie dla przyznania danego traktowania preferencyjnego.

Do celów niniejszego artykułu ustalenie istnienia nieprawidłowości lub oszustw może mieć miejsce między innymi w przypadku gdy, bez zadowalającego wyjaśnienia, doszło do gwałtownego wzrostu ilości przywożonych towarów, przekraczającego zwykle możliwości produkcyjne i wywozowe drugiej Strony, jeżeli można to powiązać z posiadanymi obiektywnymi informacjami na temat nieprawidłowości lub nadużyć.

4. Warunki tymczasowego zawieszenia są następujące:

- a) jeżeli Strona stwierdziła na podstawie obiektywnych informacji brak współpracy administracyjnej i/lub występowanie nieprawidłowości lub oszustw, wówczas bezzwłocznie powiadamia o tym Radę Stabilizacji i Stowarzyszenia, przekazując jednocześnie obiektywne informacje, oraz rozpoczyna konsultacje w ramach Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia w oparciu o wszelkie stosowne informacje i obiektywne wnioski, celem znalezienia rozwiązania odpowiadającego obu Stronom;
- b) w przypadku gdy Strony rozpoczęły konsultacje w ramach Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia i nie osiągnęły zadowalającego rozwiązania w ciągu trzech miesięcy od powiadomienia, wówczas zainteresowana Strona może tymczasowo zawiesić odpowiednie traktowanie preferencyjne danego produktu lub produktów. O tymczasowym zawieszeniu bezzwłocznie zawiadamia się Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia;
- c) tymczasowe zawieszenie przewidziane w niniejszym artykule ogranicza się do środków niezbędnych do ochrony interesów finansowych danej Strony. Środki te mogą obowiązywać przez okres do sześciu miesięcy, który może zostać przedłużony. O przypadkach tymczasowego zawieszenia bezzwłocznie po wprowadzeniu zawiadamia się Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia. Stanowią one przedmiot okresowych konsultacji w Komitecie Stabilizacji i Stowarzyszenia, zwłaszcza w celu ich zniesienia, gdy tylko okoliczności na to pozwolą.

5. Równocześnie z powiadomieniem Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia, zgodnie z ust. 4 lit. a) niniejszego artykułu, dana Strona powinna opublikować zawiadomienie dla importerów w swoim dzienniku urzędowym. W zawiadomieniu dla importerów powinna być zawarta informacja, że w odniesieniu do danego produktu stwierdzono, na podstawie obiektywnych informacji, brak współpracy administracyjnej i/lub istnienie nieprawidłowości lub oszustw.

Artykuł 45
Odpowiedzialność finansowa

W przypadku popełnienia przez właściwe organy błędu we właściwym zarządzaniu systemem preferencyjnym dotyczącym wywozu, a zwłaszcza w stosowaniu postanowień protokołu 2, który to błąd wywiera skutki w zakresie ceł przywózowych, Strona, której dotyczą takie skutki, może zwrócić się do Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia o zbadanie możliwości podjęcia wszelkich możliwych środków celem zaradzenia tej sytuacji.

Artykuł 46

Stosowanie niniejszego układu pozostaje bez uszczerbku dla stosowania postanowień prawa wspólnotowego wobec Wysp Kanaryjskich.

TYTUŁ V
PRACOWNICY, SWOBODA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI,
ŚWIADCZENIE USŁUG, Przepływ KAPITAŁU

ROZDZIAŁ I
PRACOWNICY

Artykuł 47

1. Z zastrzeżeniem warunków i zasad mających zastosowanie w poszczególnych państwach członkowskich:
 - a) pracownicy, którzy są obywatelami Bośni i Hercegowiny i którzy są legalnie zatrudnieni na terytorium państwa członkowskiego, są wolni od wszelkiej dyskryminacji ze względu na obywatelstwo w zakresie warunków pracy, wynagrodzenia lub zwolnienia w porównaniu z obywatelami tego państwa członkowskiego;
 - b) legalnie przebywający w danym państwie członkowskim współmałżonek i dzieci pracownika legalnie zatrudnionego na terytorium państwa członkowskiego, z wyjątkiem pracowników sezonowych lub pracowników objętych dwustronnymi umowami w rozumieniu art. 48, o ile w tych umowach nie przewidziano inaczej, mają dostęp do rynku pracy w tym państwie członkowskim w okresie, w którym ten pracownik ma zezwolenie na pracę.
2. Z zastrzeżeniem warunków i zasad mających zastosowanie w Bośni i Hercegowinie, kraj ten traktuje pracowników, którzy są obywatelami państwa członkowskiego legalnie zatrudnionymi na jego terytorium, jak również ich współmałżonków i dzieci legalnie przebywających na terytorium Bośni i Hercegowiny, w sposób określony w ust. 1.

Artykuł 48

1. Uwzględniając sytuację na rynku pracy w państwach członkowskich, z zastrzeżeniem ich ustawodawstwa i przestrzegania zasad obowiązujących w państwach członkowskich w dziedzinie mobilności pracowników:
 - a) należy utrzymać i w miarę możliwości zwiększyć istniejące ułatwienia w dostępie do zatrudnienia pracowników z Bośni i Hercegowiny, przyznane przez państwa członkowskie na mocy umów dwustronnych;
 - b) pozostałe państwa członkowskie rozważą możliwość zawarcia podobnych umów.
2. Po upływie trzech lat Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia zbada możliwość wprowadzenia dalszych udogodnień, w tym ułatwień w dostępie do kształcenia zawodowego, zgodnie z przepisami obowiązującymi w państwach członkowskich i uwzględniając sytuację na rynku pracy w państwach członkowskich i we Wspólnocie.

Artykuł 49

1. Strony określają przepisy konieczne do koordynowania systemów zabezpieczenia społecznego dla pracowników mających obywatelstwo Bośni i Hercegowiny, legalnie zatrudnionych na terytorium państwa członkowskiego oraz dla członków ich rodzin legalnie przebywających na jego terytorium. W tym celu Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia podejmuje decyzję - która nie powinna wpłynąć na jakiegokolwiek prawa lub zobowiązania wynikające z umów dwustronnych, jeżeli te ostatnie zapewniają korzystniejsze traktowanie - wprowadzając następujące zasady:
 - a) wszystkie okresy ubezpieczenia, zatrudnienia lub pobytu uzyskane przez takich pracowników w różnych państwach członkowskich są sumowane na potrzeby obliczenia świadczeń emerytalno-rentowych z tytułu podeszłego wieku, niezdolności do pracy i śmierci oraz na potrzeby uzyskania opieki medycznej dla tych pracowników oraz członków ich rodzin;
 - b) wszelkie świadczenia emerytalno-rentowe z tytułu podeszłego wieku, śmierci, wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, a także wynikającej z nich niezdolności do pracy, z wyłączeniem świadczeń nieskładkowych, mogą być swobodnie przenoszone według stawki określonej na mocy prawa państwa członkowskiego lub państw członkowskich zobowiązanych do wypłaty świadczenia;
 - c) pracownicy, o których mowa, będą otrzymywać dodatki rodzinne dla członków swoich rodzin określonych powyżej.
2. Bośnia i Hercegowina przyznaje pracownikom, którzy są obywatelami państwa członkowskiego legalnie zatrudnionymi na jej terytorium, jak również ich współmałżonkom i dzieciom legalnie przebywającym na terytorium Bośni i Hercegowiny, traktowanie podobne do tego, jakie określono lit. b) i c) w ust. 1.

ROZDZIAŁ II

SWOBODA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Artykuł 50 **Definicje**

Do celów niniejszego układu:

- a) „przedsiębiorstwo wspólnotowe” lub „przedsiębiorstwo z Bośni i Hercegowiny” oznacza odpowiednio: przedsiębiorstwo utworzone zgodnie z prawem danego państwa członkowskiego lub Bośni i Hercegowiny, posiadające siedzibę, zarząd lub główne miejsce prowadzenia działalności na terytorium Wspólnoty albo Bośni i Hercegowiny. Jednakże jeśli przedsiębiorstwo utworzone zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego lub Bośni i Hercegowiny ma jedynie siedzibę odpowiednio na terytorium Wspólnoty lub Bośni i Hercegowiny, jest ono uważane za przedsiębiorstwo wspólnotowe albo przedsiębiorstwo z Bośni i Hercegowiny, jeśli jego działalność ma rzeczywisty i ciągły związek z gospodarką odpowiednio jednego z państw członkowskich lub Bośni i Hercegowiny.
- b) „spółka zależna” danego przedsiębiorstwa oznacza spółkę faktycznie kontrolowaną przez inną spółkę;
- c) „oddział” danego przedsiębiorstwa oznacza zakład nieposiadający osobowości prawnej i noszący cechy trwałości, na przykład będący przedłużeniem działalności podmiotu macierzystego, posiadający zarząd i wyposażony odpowiednio do prowadzenia negocjacji handlowych z osobami trzecimi, tak że osoby te, wiedząc że w razie konieczności powstanie związek prawny z podmiotem macierzystym, którego główna siedziba znajduje się za granicą, nie są zobowiązane negocjować bezpośrednio z takim podmiotem macierzystym, lecz mogą dokonywać transakcji handlowych w miejscu prowadzenia działalności stanowiącej przedłużenie działalności podmiotu macierzystego;
- d) „swoboda przedsiębiorczości” oznacza:
 - i) w odniesieniu do obywateli, prawo do podejmowania działalności gospodarczej na własny rachunek oraz do tworzenia przedsiębiorstw, zwłaszcza przedsiębiorstw, nad którymi sprawują faktyczną kontrolę. Działalność obywateli pracujących na własny rachunek oraz przedsiębiorstw założonych przez obywateli nie może rozciągać się na poszukiwanie lub podejmowanie zatrudnienia na rynku pracy ani nie dają prawa dostępu do rynku pracy innej Strony. Postanowienia niniejszego rozdziału nie mają zastosowania w odniesieniu do osób, które nie pracują wyłącznie na własny rachunek;
 - ii) w odniesieniu do przedsiębiorstw wspólnotowych i przedsiębiorstw z Bośni i Hercegowiny, prawo podejmowania działalności gospodarczej poprzez tworzenie spółek zależnych i

oddziałów odpowiednio w Bośni i Hercegowinie lub we Wspólnocie;

- e) „prowadzenie działalności” oznacza prowadzenie działalności gospodarczej;
- f) „działalność gospodarcza” obejmuje zasadniczo działalność o charakterze przemysłowym, handlowym i zawodowym oraz wykonywanie wolnych zawodów;
- g) „obywatel Wspólnoty” i „obywatel Bośni i Hercegowiny” oznacza odpowiednio osobę fizyczną, która jest obywatelem państwa członkowskiego lub Bośni i Hercegowiny;

W odniesieniu do międzynarodowego transportu morskiego, w tym transportu intermodalnego obejmującego odcinki morskie, z postanowień niniejszego rozdziału oraz rozdziału III korzystają także obywatele Wspólnoty lub Bośni i Hercegowiny, mieszkający poza Wspólnotą lub Bośnią i Hercegowiną, oraz przedsiębiorstwa żeglugowe mające siedzibę poza Wspólnotą lub Bośnią i Hercegowiną i kontrolowane przez obywateli Wspólnoty lub Bośni i Hercegowiny, jeśli ich statki są zarejestrowane odpowiednio w tym państwie członkowskim lub w Bośni i Hercegowinie zgodnie z odpowiednim ustawodawstwem tych krajów.

- h) „usługi finansowe” oznaczają działalność opisaną w załączniku VI. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może rozszerzyć lub zmienić zakres tego załącznika.

Artykuł 51

1. Bośnia i Hercegowina ułatwia wspólnotowym przedsiębiorstwom i obywatelom rozpoczęcie prowadzenia działalności na swoim terytorium. W tym celu, z chwilą wejścia w życie niniejszego układu, Bośnia i Hercegowina przyznaje:
 - a) w odniesieniu do tworzenia przedsiębiorstw wspólnotowych na terytorium Bośni i Hercegowiny – traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane przedsiębiorstwom z Bośni i Hercegowiny lub przedsiębiorstwom państw trzecich, w zależności od tego, które jest korzystniejsze oraz
 - b) w odniesieniu do działalności oddziałów i spółek zależnych przedsiębiorstw wspólnotowych utworzonych w Bośni i Hercegowinie – traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane przedsiębiorstwom i oddziałom z Bośni i Hercegowiny lub spółkom zależnym i oddziałom przedsiębiorstw państw trzecich, w zależności od tego, które jest korzystniejsze.
2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu Wspólnota i jej państwa członkowskie przyznają:
 - a) w odniesieniu do tworzenia przedsiębiorstw z Bośni i Hercegowiny – traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane przez państwa członkowskie własnym przedsiębiorstwom lub przedsiębiorstwom państw trzecich, w zależności od tego, które jest korzystniejsze;

- b) w odniesieniu do działalności spółek zależnych i oddziałów przedsiębiorstw Bośni i Hercegowiny utworzonych na terytorium Bośni i Hercegowiny – traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane przez państwa członkowskie własnym przedsiębiorstwom i oddziałom lub spółkom zależnym i oddziałom przedsiębiorstw państw trzecich, utworzonym na ich terytorium, w zależności od tego, które jest korzystniejsze.
3. Strony nie przyjmują żadnych nowych regulacji ani środków, które powodują dyskryminację w zakresie zakładania na ich terytorium przedsiębiorstw drugiej Strony lub w zakresie prowadzenia działalności przez już utworzone przedsiębiorstwa w porównaniu z rodzimymi przedsiębiorstwami.
 4. Cztery lata po wejściu w życie niniejszego układu Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określi zasady rozszerzenia zakresu stosowania powyższych postanowień, tak aby obejmowały one podejmowanie działalności gospodarczej przez obywateli Wspólnoty i obywateli Bośni i Hercegowiny na zasadzie samozatrudnienia.
 5. Niezależnie od postanowień zawartych w niniejszym artykule:
 - a) z chwilą wejścia w życie niniejszego układu spółki zależne i oddziały przedsiębiorstw wspólnotowych mają prawo do korzystania z nieruchomości w Bośni i Hercegowinie i ich wynajmowania;
 - b) z chwilą wejścia w życie niniejszego układu spółki zależne i oddziały przedsiębiorstw wspólnotowych zyskują takie same prawa do nabywania nieruchomości i korzystania z praw własności do nich jak przedsiębiorstwa Bośni i Hercegowiny oraz w odniesieniu do dóbr publicznych/dóbr służących interesom ogółu, takie same prawa jakie przysługują przedsiębiorstwom Bośni i Hercegowiny, jeśli prawa te są niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej, dla której zostały utworzone. Postanowienia niniejszej litery nie naruszają postanowień art. 63 niniejszego Porozumienia.
 - c) Cztery lata po wejściu w życie niniejszego układu Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia zbada możliwość rozszerzenia zakresu praw, o których mowa w akapicie b) na oddziały przedsiębiorstw wspólnotowych.

Artykuł 52

1. Z zastrzeżeniem postanowień art. 51 i z wyjątkiem usług finansowych, o których mowa w załączniku VI, każda Strona może regulować zasady rozpoczynania i prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwa i obywateli na swoim terytorium pod warunkiem, że uregulowania te nie stanowią dyskryminacji wobec przedsiębiorstw i obywateli drugiej Strony w porównaniu z własnymi przedsiębiorstwami i obywatelami.
2. W zakresie usług finansowych, nie naruszając innych postanowień niniejszego układu, Strony mogą podejmować środki o charakterze ostrożnościowym, w tym dla ochrony inwestorów, deponentów, ubezpieczających lub osób wobec których na dostawcach usług finansowych ciąży zobowiązania powiernicze, w celu zapewnienia integralności i

stabilności systemu finansowego. Środki takie nie będą stosowane w celu uchylenia się przez Stronę od realizacji obowiązków wynikających z niniejszego układu.

3. Żadne z postanowień niniejszego układu nie może być interpretowane jako nakładające na Stronę obowiązek ujawnienia informacji odnoszących się do interesów i rachunków indywidualnych klientów, ani jakiegokolwiek informacji poufnej lub informacji zastrzeżonej będącej w posiadaniu instytucji publicznych.

Artykuł 53

1. Bez uszczerbku dla odmiennych przepisów zawartych w wielostronnym porozumieniu w sprawie utworzenia Europejskiej Wspólnej Przestrzeni Lotniczej⁴ (zwanej dalej ECAA), postanowienia niniejszego rozdziału nie mają zastosowania w odniesieniu do usług transportu lotniczego, usług żeglugi śródlądowej oraz usług kabotażu morskiego.
2. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może wydać zalecenia dotyczące poprawy warunków rozpoczęcia i prowadzenia działalności w obszarach, o których mowa w ust. 1.

Artykuł 54

1. Postanowienia art. 51 i 52 nie stanowią przeszkody dla stosowania przez Stronę szczególnych zasad dotyczących tworzenia oddziałów przedsiębiorstw drugiej Strony, niezarejestrowanych na terytorium pierwszej Strony, i prowadzenia przez nie działalności na jej terytorium, które to zasady są uzasadnione prawnymi lub technicznymi różnicami pomiędzy tymi oddziałami w porównaniu z oddziałami przedsiębiorstw zarejestrowanych na jej terytorium lub, w odniesieniu do usług finansowych, ze względów ostrożnościowych.
2. Różnica w traktowaniu nie wykracza poza to, co jest ściśle konieczne w związku z istnieniem wspomnianych różnic prawnych lub technicznych albo, w odniesieniu do usług finansowych, ze względów ostrożnościowych.

Artykuł 55

W celu ułatwienia obywatelom Wspólnoty i obywatelom Bośni i Hercegowiny podejmowania i prowadzenia regulowanej działalności zawodowej na terytorium odpowiednio Bośni i Hercegowiny i Wspólnoty, Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia zbada, jakie kroki należy podjąć w celu wzajemnego uznawania kwalifikacji. Rada może podjąć w tym celu wszystkie konieczne środki.

⁴ Wielostronna umowa między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, Republiką Albanii, Bośnią i Hercegowiną, Republiką Bułgarii, Republiką Chorwacji, Byłą Jugosłowiańską Republiką Macedonii, Republiką Islandii, Republiką Czarnogóry, Królestwem Norwegii, Rumunią, Republiką Serbii i Misją Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kosowie w sprawie ustanowienia Wspólnego Europejskiego Obszaru Lotniczego (Dz.U. L 285 z 16.10.2006, str. 3)

Artykuł 56

1. Przedsiębiorstwo wspólnotowe założone na terytorium Bośni i Hercegowiny lub przedsiębiorstwo z Bośni i Hercegowiny założone na terytorium Wspólnoty, jest uprawnione do zatrudniania w swoich spółkach zależnych lub oddziałach, zgodnie z ustawodawstwem obowiązującym w kraju przyjmującym, odpowiednio na terytorium Bośni i Hercegowiny lub Wspólnoty, pracowników, którzy są odpowiednio obywatelami państw członkowskich lub obywatelami Bośni i Hercegowiny, pod warunkiem że pracownicy ci należą do kluczowego personelu, określonego w ust. 2 niniejszego artykułu, oraz że zostaną zatrudnieni wyłącznie przez te przedsiębiorstwa, spółki zależne lub oddziały. Zezwolenia na pobyt i na pracę dla takich pracowników są wydawane wyłącznie na okres zatrudnienia.
2. Kluczowy personel wyżej wymienionych przedsiębiorstw, zwanych dalej „organizacjami”, składa się z „osób delegowanych w ramach przedsiębiorstwa”, określonych w lit. c) niniejszego artykułu i należących do niżej wymienionych kategorii, pod warunkiem że organizacja posiada osobowość prawną, a te osoby zostały zatrudnione przez nią lub były w niej współnikami (innymi niż udziałowcy albo akcjonariusze większościowi) przez okres co najmniej jednego roku, bezpośrednio poprzedzającego takie przeniesienie:
 - a) osoby pracujące w organizacji na wysokich stanowiskach, których głównym zadaniem jest zarządzanie przedsiębiorstwem, pracujące pod ogólnym nadzorem lub kierunkiem zarządu lub udziałowców przedsiębiorstwa albo równoważnych organów, włączając w to:
 - i) kierowanie tworzeniem wydziału lub działu przedsiębiorstwa;
 - ii) nadzór i kontrolę pracy innych pracowników odpowiedzialnych za nadzór i zarządzanie oraz specjalistów;
 - iii) bezpośrednio zatrudnianie lub zwalnianie pracowników lub zalecanie zatrudniania, zwalniania lub podejmowanie innych działań odnośnie do spraw kadrowych;
 - b) osoby pracujące w organizacji, posiadające szczególną wiedzę kluczową dla funkcjonowania przedsiębiorstwa, aparatury badawczej, technologii lub zarządzania. Przy ocenie takiej wiedzy można uwzględnić, poza wiedzą właściwą dla danego przedsiębiorstwa, wysoki poziom kwalifikacji w zakresie danego rodzaju pracy lub branży wymagających specyficznej wiedzy technicznej, w tym wykonywanie zawodu regulowanego;
 - c) „osoba delegowana w ramach przedsiębiorstwa” oznacza osobę fizyczną pracującą dla organizacji na terytorium jednej ze Stron i czasowo przeniesioną w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej na terytorium innej Strony; główne miejsce prowadzenia działalności gospodarczej organizacji dokonującej przeniesienia musi znajdować się na terytorium jednej ze Stron, a pracownik musi być przeniesiony do oddziału lub spółki zależnej tej organizacji, wykonującej faktycznie działalność gospodarczą na terytorium drugiej Strony.

3. Zezwala się na wjazd i czasowy pobyt na terytorium Wspólnoty lub Bośni i Hercegowiny obywateli odpowiednio Bośni i Hercegowiny i Wspólnoty, jeśli ci przedstawiciele przedsiębiorstw są osobami pracującymi w danym przedsiębiorstwie na wysokim stanowisku, zgodnie z ust. 2 lit. a) powyżej oraz są odpowiedzialni za utworzenie wspólnotowej spółki zależnej lub oddziału przedsiębiorstwa albo spółki zależnej z Bośni i Hercegowiny lub oddziału przedsiębiorstwa wspólnotowego, odpowiednio w państwie członkowskim lub w Bośni i Hercegowinie, jeśli:
- a) przedstawiciele ci nie są zaangażowani w bezpośrednią sprzedaż lub świadczenie usług oraz nie otrzymują wynagrodzenia ze źródła zlokalizowanego na przyjmującym terytorium prowadzenia działalności, oraz
 - b) przedsiębiorstwo ma główne miejsce prowadzenia działalności odpowiednio poza Wspólnotą lub Bośnią i Hercegowiną oraz nie ma innych przedstawicieli, oddziałów lub spółek zależnych odpowiednio w tym państwie członkowskim lub Bośni i Hercegowinie.

ROZDZIAŁ III

ŚWIADCZENIE USŁUG

Artykuł 57

1. Wspólnota i Bośnia i Hercegowina zobowiązują się zgodnie z postanowieniami niniejszego rozdziału do podejmowania niezbędnych kroków w celu stopniowego zezwalania na świadczenie usług przez przedsiębiorstwa lub obywateli Wspólnoty lub Bośni i Hercegowiny, których siedziba znajduje się na terytorium Strony innej, niż Strona na terytorium której ma swoją siedzibę usługobiorca.
2. Wraz z liberalizacją, o której mowa w ust. 1, Strony zezwalają na czasowy przepływ osób fizycznych świadczących usługi lub zatrudnionych przez usługodawcę jako personel kluczowy w rozumieniu art. 56 ust. 2, w tym osoby fizyczne będące przedstawicielami przedsiębiorstwa lub obywatela Wspólnoty lub Bośni i Hercegowiny i pragnące czasowo przebywać na danym terytorium w celu prowadzenia negocjacji dotyczących sprzedaży usług lub zawarcia umów na sprzedaż usług dla tego usługodawcy, jeśli wymienieni przedstawiciele nie będą zaangażowani w bezpośrednią sprzedaż lub świadczenie usług dla ludności.
3. Po upływie czterech lat od wejścia w życie niniejszego układu Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia podejmie środki konieczne do stopniowego wdrażania postanowień ust. 1. Uwzględniony zostanie postęp, jaki Strony osiągnęły w dostosowywaniu ustawodawstwa.

Artykuł 58

1. Strony nie podejmują żadnych środków ani działań powodujących, że warunki świadczenia usług przez obywateli lub przedsiębiorstwa Wspólnoty lub Bośni i Hercegowiny, których miejsce zamieszkania lub siedziba mieści się na terytorium innej Strony niż Strona osoby, dla której usługi te są przeznaczone, są znacznie bardziej restrykcyjne w porównaniu z sytuacją panującą w przeddzień wejścia w życie niniejszego układu.
2. Jeżeli jedna Strona uważa, że środki wprowadzone przez drugą Stronę od chwili wejścia w życie niniejszego układu znacząco ograniczyły możliwość świadczenia usług w porównaniu z sytuacją panującą w przeddzień wejścia w życie niniejszego układu, Strona stwierdzająca ten fakt może zwrócić się do drugiej Strony o przeprowadzenie konsultacji.

Artykuł 59

Jeśli chodzi o świadczenie usług transportowych pomiędzy Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną, zastosowanie mają następujące postanowienia:

1. W odniesieniu do transportu lądowego **protokół 3** określa zasady mające zastosowanie do stosunków pomiędzy Stronami w celu zagwarantowania, w szczególności, nieograniczonego tranzytu drogowego przez Bośnię i Hercegowinę oraz całą Wspólnotę, a także skutecznego stosowania zasady

niedyskryminacji i stopniowej harmonizacji ustawodawstwa Bośni i Hercegowiny w zakresie transportu z prawodawstwem wspólnotowym.

2. W odniesieniu do międzynarodowego transportu morskiego Strony zobowiązują się stosować skutecznie zasadę nieograniczonego dostępu do międzynarodowych rynków morskich i handlu, na zasadach handlowych oraz respektować zobowiązania międzynarodowe i europejskie w dziedzinie ochrony, bezpieczeństwa i norm ochrony środowiska.

Strony potwierdzają swoje zaangażowanie na rzecz zapewnienia warunków swobodnej konkurencji jako istotnej cechy międzynarodowego transportu morskiego.

3. W zastosowaniu zasad określonych w ust. 2 Strony:
 - a) nie wprowadzają w przyszłych umowach dwustronnych z państwami trzecimi klauzul o podziale ładunku;
 - b) znoszą, z dniem wejścia w życie niniejszego układu wszelkie środki jednostronne oraz przeszkody administracyjne, techniczne i inne, które mogłyby wywierać skutek ograniczający lub dyskryminacyjny w zakresie swobodnego świadczenia usług w międzynarodowym transporcie morskim.
 - c) każda ze Stron przyznaje statkom będącym własnością obywateli lub przedsiębiorstw drugiej Strony między innymi traktowanie nie mniej korzystne, niż traktowanie przyznawane własnym statkom w zakresie dostępu do portów otwartych dla handlu międzynarodowego, możliwości korzystania z infrastruktury i pomocniczych służb morskich w tych portach, jak również w zakresie należności i opłat, ułatwień celnych oraz wyznaczania miejsc cumowania, a także infrastruktury przeznaczonej do załadunku i wyładunku.
4. W celu zapewnienia skoordynowanego rozwoju i stopniowej liberalizacji transportu między Stronami, dostosowanych do ich wzajemnych potrzeb handlowych, warunki wzajemnego dostępu do rynku transportu lotniczego zostaną określone w ECAA.
5. Do chwili zawarcia ECAA Strony nie podejmują żadnych środków ani działań, które miałyby charakter bardziej restrykcyjny albo dyskryminujący w porównaniu z sytuacją panującą przed wejściem w życie niniejszego układu.
6. Bośnia i Hercegowina dostosowuje swoje ustawodawstwo, w tym przepisy administracyjne, techniczne i inne do przepisów wspólnotowych obowiązujących w danej chwili w dziedzinie transportu lotniczego, żeglugi śródlądowej i transportu morskiego, o ile służy to liberalizacji i ułatwieniu wzajemnego dostępu do rynków Stron oraz ułatwia przepływ pasażerów i towarów.
7. W miarę wspólnych postępów w osiąganiu celów niniejszego rozdziału, Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia zbada sposoby tworzenia warunków niezbędnych do zwiększenia swobody świadczenia usług w zakresie transportu lotniczego i lądowego.

ROZDZIAŁ IV

PLATNOŚCI BIEŻĄCE I PRZEPIYW KAPITAŁU

Artykuł 60

Strony zobowiązują się zezwolić na dokonywanie, w walucie w pełni wymiennej w rozumieniu postanowień art. VIII statutu Międzynarodowego Funduszu Walutowego, wszelkich płatności i transferów na rachunku bieżącym wynikających z bilansu płatniczego między Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną.

Artykuł 61

1. W odniesieniu do transakcji na rachunku kapitałowym i finansowym bilansu płatniczego, od daty wejścia w życie niniejszego układu zapewniony jest swobodny przepływ kapitału związany z bezpośrednimi inwestycjami dokonywanymi w przedsiębiorstwach utworzonych zgodnie z ustawodawstwem kraju przyjmującego oraz inwestycjami dokonywanymi zgodnie z postanowieniami rozdziału II tytułu V, jak również likwidacją lub przeniesieniem tych inwestycji oraz wszelkiego wynikającego z nich zysku.
2. W odniesieniu do transakcji na rachunkach kapitałowych i finansowych bilansu płatniczego, od momentu wejścia w życie niniejszego układu zapewniony jest swobodny przepływ kapitału w odniesieniu do obciążeń związanych z transakcjami handlowymi lub świadczeniem usług, w których uczestniczy rezydent jednej ze Stron oraz do pożyczek pieniężnych i kredytów, których okres wymagalności jest dłuższy niż rok.
3. Od momentu wejścia w życie niniejszego układu Bośnia i Hercegowina zezwoli, poprzez pełne i właściwe wykorzystanie istniejących przepisów i procedur, na nabywanie nieruchomości w Bośni i Hercegowinie przez obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej.

W ciągu sześciu lat od momentu wejścia w życie niniejszego układu Bośnia i Hercegowina stopniowo dostosuje swoje ustawodawstwo dotyczące nabywania nieruchomości w Bośni i Hercegowinie przez obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej tak, by byli oni traktowani jak obywatele Bośni i Hercegowiny.

Od piątego roku od dnia wejścia w życie niniejszego układu Strony zapewnią również swobodny przepływ kapitału związanego z inwestycjami portfelowymi oraz pożyczkami finansowymi i kredytami, których okres wymagalności jest krótszy niż rok.
4. Bez uszczerbku dla postanowień ust. 1 Strony nie wprowadzają żadnych nowych ograniczeń w zakresie przepływu kapitału i płatności bieżących, dokonywanych między mieszkańcami Wspólnoty lub Bośni i Hercegowiny, ani nie nadają obowiązującym regulacjom w tym dziedzinie bardziej restrykcyjnego charakteru.
5. Bez uszczerbku dla postanowień art. 60 i niniejszego artykułu, jeżeli w szczególnych okolicznościach przepływ kapitału między Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną powoduje lub może spowodować poważne trudności w funkcjonowaniu polityki kursowej lub polityki pieniężnej Wspólnoty bądź

Bośni i Hercegowiny, odpowiednio Wspólnota i Bośnia i Hercegowina mogą przedsięwziąć środki ochronne w odniesieniu do przepływu kapitału między Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy, jeśli środki takie są ściśle niezbędne.

6. Żadne z powyższych postanowień nie może być rozumiane jako ograniczenie praw podmiotów gospodarczych Stron do korzystania z jakiegokolwiek korzystniejszego traktowania, które może być przewidziane w istniejących dwustronnych lub wielostronnych porozumieniach z udziałem Stron niniejszego układu.
7. Strony prowadzą wzajemne konsultacje mające na celu ułatwienie przepływu kapitału pomiędzy Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną, aby przyczynić się do realizacji celów niniejszego układu.

Artykuł 62

1. W ciągu pierwszych pięciu lat po wejściu w życie niniejszego układu Wspólnota i Bośnia i Hercegowina podejmują środki pozwalające na stworzenie warunków niezbędnych do dalszego stopniowego wprowadzania wspólnotowych przepisów dotyczących swobodnego przepływu kapitału.
2. Przed upływem pięciu lat od dnia wejścia w życie niniejszego układu Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określi zasady pełnego zastosowania wspólnotowych przepisów dotyczących przepływu kapitału.

ROZDZIAŁ V

POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 63

1. Postanowienia niniejszego tytułu są stosowane z zastrzeżeniem ograniczeń uzasadnionych względami porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego i zdrowia publicznego.
2. Nie znajdują one zastosowania wobec tych rodzajów działalności, które na terytorium którejkolwiek ze Stron związane są, choćby sporadycznie, z wykonywaniem władzy publicznej.

Artykuł 64

Do celów niniejszego tytułu, żadne z postanowień niniejszego układu nie stanowi przeszkody dla stosowania przez Strony ich przepisów ustawowych i wykonawczych dotyczących wjazdu i pobytu, zatrudnienia, warunków pracy oraz osiedlania się osób fizycznych i świadczenia usług, szczególnie w zakresie przyznawania, przedłużenia lub odmowy udzielenia zezwolenia na pobyt, pod warunkiem że działania te nie prowadzą do eliminacji lub ograniczenia korzyści, które przysługują Stronom na mocy szczególnych postanowień niniejszego układu. Niniejsze postanowienie obowiązuje bez uszczerbku dla zastosowania art. 63.

Artykuł 65

Postanowieniami niniejszego tytułu objęte są również przedsiębiorstwa będące pod wspólną kontrolą i stanowiące wspólną własność przedsiębiorstw lub obywateli Bośni i Hercegowiny oraz przedsiębiorstw lub obywateli Wspólnoty są również objęte postanowieniami niniejszego tytułu.

Artykuł 66

1. Najwyższe uprzywilejowanie, przyznane zgodnie z postanowieniami niniejszego tytułu, nie dotyczy ulg podatkowych, których Strony udzielają lub udzielą w przyszłości na podstawie umów o zapobieganiu podwójnemu opodatkowaniu lub innych regulacji podatkowych.
2. Żadne z postanowień niniejszego tytułu nie będzie interpretowane jako przeszkoda dla przyjęcia lub stosowaniu przez Strony środka mającego zapobiegać uchylaniu się od opodatkowania, zgodnie z postanowieniami umów podatkowych o zapobieganiu podwójnemu opodatkowaniu lub innych regulacji podatkowych albo krajowego ustawodawstwa podatkowego.
3. Żadne z postanowień niniejszego tytułu nie będzie interpretowane jako przeszkoda dla stosowania przez państwa członkowskie lub Bośnię i Hercegowinę wobec podatników odmiennych przepisów ich ustawodawstwa podatkowego ze względu na fakt, że nie znajdują się oni w identycznej sytuacji, w szczególności ze względu na miejsce zamieszkania.

Artykuł 67

1. W każdym możliwym przypadku Strony starają się unikać nakładania środków ograniczających, w tym środków dotyczących przywozu, do celów związanych z bilansem płatniczym. Strona przyjmująca takie środki możliwie najszybciej przedstawia drugiej Stronie harmonogram ich znoszenia.
2. W przypadku gdy jedno lub kilka państw członkowskich albo Bośnia i Hercegowina napotka poważne trudności w zrównoważeniu bilansu płatniczego lub gdy zaistnieje bezpośrednie ryzyko wystąpienia takich trudności, Wspólnota lub Bośnia i Hercegowina, zależnie od przypadku, może zgodnie z warunkami określonymi w Porozumieniu WTO przyjąć środki ograniczające, w szczególności środki dotyczące przywozu, których zakres nie może wykraczać poza to, co jest niezbędne dla poprawy bilansu płatniczego. Wspólnota lub Bośnia i Hercegowina, w zależności od przypadku, bezzwłocznie informuje o tym drugą Stronę.
3. Żaden środek ograniczający nie ma zastosowania do transferów związanych z inwestycjami, w szczególności z odbiorem zainwestowanych lub reinwestowanych kwot, ani też do jakiegokolwiek przychodu, który z nich pochodzi.

Artykuł 68

Postanowienia niniejszego tytułu są stopniowo dostosowywane, zwłaszcza do wymogów wynikających z art. V GATS.

Artykuł 69

Postanowienia niniejszego układu pozostają bez uszczerbku dla stosowania przez Strony wszelkich środków niezbędnych do zapobieżenia ominięcia wprowadzonych przez nią środków dotyczących dostępu państw trzecich do jej rynku w oparciu o postanowienia niniejszego układu.

TYTUŁ VI

ZBLIŻENIE USTAWODAWSTWA, EGZEKWOWANIE PRAWA I ZASADY KONKURENCJI

Artykuł 70

1. Strony uznają znaczenie dostosowania obowiązującego ustawodawstwa Bośni i Hercegowiny do prawodawstwa Wspólnoty oraz jego skutecznego wdrażania. Bośnia i Hercegowina podejmuje wysiłki w celu zagwarantowania, że istniejące przepisy prawne i przyszłe ustawodawstwo będą stopniowo dostosowywane do dorobku prawnego Wspólnoty. Bośnia i Hercegowina gwarantuje, że istniejące przepisy prawne i przyszłe ustawodawstwo będą odpowiednio wdrażane i egzekwowane.
2. Dostosowywanie rozpoczyna się w dniu podpisania niniejszego układu i stopniowo jest rozszerzane na wszystkie elementy wspólnotowego dorobku prawnego, o których mowa w niniejszym układzie, do zakończenia okresu przejściowego określonego w art. 8 niniejszego układu.
3. Na etapie początkowym zbliżanie ustawodawstwa koncentruje się na podstawowych elementach wspólnotowego dorobku prawnego w zakresie rynku wewnętrznego, jak również w obszarach związanych z handlem. Na późniejszym etapie Bośnia i Hercegowina koncentruje się na pozostałych częściach wspólnotowego dorobku prawnego.

Zbliżanie ustawodawstwa odbywa się na podstawie programu, który ma zostać uzgodniony między Komisją Europejską a Bośnią i Hercegowiną.
4. Bośnia i Hercegowina określa również, w porozumieniu z Komisją Europejską, tryb monitorowania działań służących zbliżeniu ustawodawstwa oraz egzekwowaniu prawa.

Artykuł 71

Konkurencja i inne postanowienia gospodarcze

1. Niżej wymienione praktyki uznawane są za szkodliwe dla właściwej realizacji niniejszego układu w zakresie, w jakim mogą wpływać na handel między Wspólnotą Bośni i Hercegowiną:
 - a) wszelkie porozumienia między przedsiębiorstwami, decyzje związków przedsiębiorstw i uzgodnione praktyki między przedsiębiorstwami, które mają na celu lub których skutkiem jest przeciwdziałanie, ograniczanie lub zakłócanie konkurencji;
 - b) nadużywanie przez jedno lub więcej przedsiębiorstw pozycji dominującej na terytorium Wspólnoty lub Bośni i Hercegowiny jako całości lub na znacznej części tych terytoriów;
 - c) jakakolwiek pomoc państwa, zakłócająca konkurencję lub grożąca jej zakłóceniem przez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub niektórym produktom.

2. Każda praktyka niezgodna z niniejszym artykułem oceniania jest na podstawie kryteriów wynikających ze stosowania zasad konkurencji obowiązujących we Wspólnocie, zwłaszcza z art. 81, 82 86 i 87 Traktatu WE oraz instrumentów wyjaśniających przyjętych przez instytucje wspólnotowe.
3. Strony zapewniają, aby niezależnemu operacyjnie urzędowi publicznemu nadane zostały - w odniesieniu do przedsiębiorstw prywatnych i publicznych oraz przedsiębiorstw, którym nadano szczególne prawa - uprawnienia niezbędne do pełnego stosowania ust. 1 lit. a) i b).
4. W ciągu dwóch lat od daty wejścia w życie niniejszego układu Bośnia i Hercegowina stworzy niezależny operacyjnie urząd publiczny, któremu nada uprawnienia niezbędne do pełnego stosowania postanowień ust. 1 lit. c). Urząd ten powinien mieć m.in. uprawnienia do zatwierdzania programów pomocy państwa, indywidualnej pomocy w formie dotacji zgodnie z ust. 2, jak również uprawnienia do nakazania zwrotu pomocy państwa przyznanej niezgodnie z prawem.
5. Każda Strona zagwarantuje przejrzystość w dziedzinie pomocy państwa m.in. poprzez przedstawianie drugiej Stronie okresowych sprawozdań rocznych lub równorzędnych, zgodnie z metodologią i formą przyjętą we wspólnotowych przeglądach pomocy państwa. Na wniosek jednej ze Stron druga Strona dostarcza informacji na temat konkretnych, indywidualnych przypadków pomocy publicznej.
6. Bośnia i Hercegowina stworzy wyczerpujący wykaz wszystkich programów pomocy ustanowionych przed powołaniem urzędu, o którym mowa w ust. 4, i dostosuje te programy do kryteriów wymienionych w ust. 2 w okresie nieprzekraczającym czterech lat od wejścia w życie niniejszego układu.
7. a) Do celów stosowania postanowień ust. 1 lit. c) Strony uzgadniają, że w ciągu pierwszych sześciu lat od wejścia w życie niniejszego układu każda pomoc publiczna przyznana przez Bośnię i Hercegowinę oceniana jest z uwzględnieniem faktu, że Bośnia i Hercegowina uznawana jest za taki sam obszar, jak obszary Wspólnoty określone w art. 87 ust. 3 lit. a) Traktatu WE.
b) Przed upływem pięciu lat od dnia wejścia niniejszego układu w życie Bośnia i Hercegowina przedstawi Komisji Europejskiej dane o swoim PKB na mieszkańca, ujednolicone na szczeblu NUTS II. Następnie urząd, o którym mowa w ust. 4, oraz Komisja Europejska dokonują wspólnie oceny kwalifikowalności regionów Bośni i Hercegowiny do pomocy, jak również związanej z tym maksymalnej intensywności pomocy w celu sporządzenia regionalnej mapy pomocy na podstawie stosownych wytycznych Wspólnoty.
8. W protokole 4 określone zostały specjalne przepisy dotyczące pomocy państwa na restrukturyzację przemysłu stalowego.
9. W odniesieniu do produktów określonych w tytule II rozdziału IV:
 - a) ustęp 1 lit. c) nie ma zastosowania,
 - b) jakiegokolwiek praktyki niezgodne z ust. 1 lit. a) powinny być oceniane zgodnie z kryteriami ustanowionymi przez Wspólnotę na podstawie art. 36 i 37 Traktatu WE i szczególnych dokumentów wspólnotowych przyjętych na tej podstawie.

10. Jeśli jedna ze Stron uważa, że dana praktyka jest niezgodna z ust. 1, może ona podjąć właściwe środki po konsultacjach w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia lub po upływie 30 dni roboczych od daty złożenia wniosku o przeprowadzenie takich konsultacji.

Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie uchybia w jakikolwiek sposób możliwości wprowadzenia przez jedną ze Stron środków antydumpingowych lub wyrównawczych zgodnie ze stosownymi artykułami GATT 1994, Porozumieniem WTO w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych czy odpowiednim powiązaniem ustawodawstwem wewnętrznym, ani nie wpływa na taką możliwość.

Artykuł 72 *Przedsiębiorstwa publiczne*

Przed końcem trzeciego roku od wejścia w życie niniejszego układu Bośnia i Hercegowina zastosuje, w odniesieniu do przedsiębiorstw publicznych oraz do przedsiębiorstw, którym przyznano specjalne lub wyłączne uprawnienia, zasady określone w Traktacie WE, w szczególności w jego art. 86.

Szczególne uprawnienia przedsiębiorstw publicznych podczas okresu przejściowego nie obejmują możliwości nałożenia ograniczeń ilościowych lub środków o skutku równoważnym na przywóz towarów ze Wspólnoty do Bośni i Hercegowiny.

Artykuł 73 *Prawa własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej*

1. Zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu oraz **załącznika VII**, Strony potwierdzają znaczenie, jakie przywiązują do zapewnienia odpowiedniej i skutecznej ochrony oraz egzekwowania praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej.
2. Od daty wejścia w życie niniejszego układu, Strony przyznają przedsiębiorstwom i obywatelom drugiej Strony w odniesieniu do uznawania i ochrony własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej traktowanie nie mniej korzystne niż to przyznane państwom trzecim na mocy porozumień dwustronnych
3. Bośnia i Hercegowina przyjmuje wszystkie środki niezbędne do zagwarantowania, najpóźniej po pięciu latach od wejścia w życie niniejszego układu, ochrony praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej, na poziomie porównywalnym do poziomu osiągniętego we Wspólnocie, w tym środki skutecznego egzekwowania tych praw.
4. Bośnia i Hercegowina zobowiązuje się przystąpić we wspomnianym wyżej okresie do wielostronnych konwencji w zakresie praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej określonych w załączniku VII. Strony potwierdzają znaczenie zasad zawartych w porozumieniu TRIPS. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może podjąć decyzję o zobowiązaniu Bośni i Hercegowiny do przystąpienia do określonych konwencji wielostronnych w tej dziedzinie.

5. W przypadku wystąpienia problemów w dziedzinie własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej, wpływających na warunki wymiany handlowej, są one niezwłocznie przekazywane Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia, na wniosek jednej ze Stron, w celu osiągnięcia wzajemnie satysfakcjonujących rozwiązań.

Artykuł 74
Zamówienia publiczne

1. Wspólnota i Bośnia i Hercegowina uznają za pożądane otwarcie rynku zamówień publicznych na zasadzie równego traktowania i wzajemności, mając na uwadze w szczególności regulacje WTO.
2. Z dniem wejścia w życie niniejszego układu przedsiębiorstwom Bośni i Hercegowiny niezależnie od tego, czy mają siedzibę na terytorium Wspólnoty czy nie, przyznany zostaje dostęp do procedur udzielania zamówień we Wspólnocie prowadzonych na podstawie wspólnotowych reguł udzielania zamówień na warunkach nie mniej korzystnych niż te, które dotyczą przedsiębiorstw wspólnotowych.

Powyższe postanowienia mają zastosowanie również w odniesieniu do zamówień w sektorze usług użyteczności publicznej, po tym jak rząd Bośni i Hercegowiny przyjmie ustawodawstwo wprowadzające przepisy wspólnotowe w tej dziedzinie. Wspólnota okresowo sprawdza, czy Bośnia i Hercegowina faktycznie wprowadza stosowne ustawodawstwo.

3. Z chwilą wejścia w życie niniejszego układu przedsiębiorstwa wspólnotowe mające siedzibę w Bośni i Hercegowinie, zgodnie z postanowieniami tytułu V rozdział II, mają dostęp do procedur udzielania zamówień w Bośni i Hercegowinie na warunkach nie mniej korzystnych niż te, które dotyczą przedsiębiorstw tego kraju.
4. W ciągu pięciu lat od wejścia w życie niniejszego układu przedsiębiorstwom wspólnotowym niemającym siedziby na terytorium Bośni i Hercegowiny przyznany zostaje dostęp do procedur udzielania zamówień w Bośni i Hercegowinie na warunkach nie mniej korzystnych niż te, które dotyczą przedsiębiorstw z tego kraju. W trakcie pięcioletniego okresu przejściowego Bośnia i Hercegowina zapewniają stopniowe zmniejszenie obowiązujących preferencji, tak aby po wejściu w życie niniejszego układu preferencyjna stawka wynosiła maksymalnie 15% w pierwszym i drugim roku, maksymalnie 10% w trzecim i czwartym roku, oraz maksymalnie 5% w piątym roku.
5. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia okresowo bada możliwość przyznania przez Bośnię i Hercegowinę dostępu do procedur zamówień w Bośni i Hercegowinie wszystkim przedsiębiorstwom wspólnotowym. Bośnia i Hercegowina co roku składa Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia sprawozdanie ze środków podjętych w celu zwiększenia przejrzystości i zapewnienia skutecznej weryfikacji sądowej decyzji podejmowanych w obszarze zamówień publicznych.
6. W odniesieniu do rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz świadczenia usług między Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną, jak

również do zatrudnienia i przepływu siły roboczej związanych z realizacją zamówień publicznych zastosowanie mają postanowienia art. 47–69.

Artykuł 75

Normalizacja, metrologia, akredytacja i ocena zgodności

1. Bośnia i Hercegowina podejmuje niezbędne środki w celu stopniowego osiągnięcia zgodności z technicznymi przepisami Wspólnoty i europejskimi procedurami dotyczącymi normalizacji, metrologii, akredytacji i oceny zgodności.
2. W tym celu Strony starają się:
 - a) promować stosowanie wspólnotowych przepisów technicznych, europejskich norm i procedur oceny zgodności;
 - b) zapewniać pomoc we wspieraniu tworzenia odpowiedniej jakości infrastruktury: normalizacji, metrologii, akredytacji i oceny zgodności;
 - c) promowania uczestnictwa Bośni i Hercegowiny w pracach organizacji związanych z normami, oceną zgodności, metrologią i podobnymi funkcjami (np. CEN, CENELEC, ETSI, EA, WELMEC, EUROMET itp.)⁵
 - d) w stosownych przypadkach, zawrzeć układ o ocenie zgodności oraz akceptacji wyrobów przemysłowych, kiedy ramy prawne i procedury Bośni i Hercegowiny zostaną w wystarczającym stopniu dostosowane do wspólnotowych oraz dostępna będzie odpowiednia wiedza specjalistyczna.

Artykuł 76

Ochrona konsumentów

Strony współpracują w celu dostosowania standardów ochrony konsumentów w Bośni i Hercegowinie do standardów wspólnotowych. Skuteczna ochrona konsumentów potrzebna jest do zapewnienia prawidłowego funkcjonowania gospodarki rynkowej, a ochrona ta będzie zależała od stworzenia infrastruktury administracyjnej w celu zapewnienia nadzoru rynku oraz egzekwowania prawa w tej dziedzinie.

W tym celu oraz uwzględniając wspólny interes, Strony propagują i zapewniają:

- a) politykę aktywnej ochrony konsumenta, zgodnie z prawem wspólnotowym, w tym podnoszenie poziomu wiedzy i tworzenie niezależnych organizacji;
- b) harmonizację ustawodawstwa dotyczącego ochrony konsumentów w Bośni i Hercegowinie z prawodawstwem wspólnotowym;

⁵ Europejski Komitet Normalizacyjny, Europejski Komitet Normalizacyjny Elektrotechniki, Europejski Instytut Norm Telekomunikacyjnych, Europejska Współpraca w dziedzinie Akredytacji, Europejska Współpraca w dziedzinie Metrologii Prawnej, Europejska Współpraca w dziedzinie Wzorców Jednostek Miar.

- c) skuteczną ochronę prawną dla konsumentów w celu poprawienia jakości towarów konsumpcyjnych oraz zachowania odpowiednich norm bezpieczeństwa;
- d) monitorowanie funkcjonowania przepisów przez właściwe władze oraz zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości w przypadku sporów.

Artykuł 77

Warunki pracy i równość szans

Bośnia i Hercegowina stopniowo harmonizuje z prawodawstwem wspólnotowym swoje ustawodawstwo dotyczące warunków pracy, w szczególności w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz równości szans.

TYTUŁ VII SPRAWIEDLIWOŚĆ, WOLNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO

Artykuł 78

Wzmocnienie instytucji i państwa prawa

Współpracując w zakresie sprawiedliwości i spraw wewnętrznych Strony przywiązują szczególną uwagę do umacniania państwa prawa oraz wzmocnienia instytucji na wszystkich szczeblach ogólnie w dziedzinie administracji, a w szczególności w dziedzinie egzekwowania prawa i wymiaru sprawiedliwości. Współpraca zmierza w szczególności do zwiększenia niezawisłości sądownictwa i jego potencjału instytucjonalnego, poprawy dostępu do sądów, rozwoju odpowiednich struktur dla policji, administracji celnej i innych organów wymiaru sprawiedliwości, zapewnienia odpowiedniego przeszkolenia oraz zwalczania korupcji i przestępczości zorganizowanej.

Artykuł 79

Ochrona danych osobowych

Po wejściu w życie niniejszego układu Bośnia i Hercegowina harmonizuje ustawodawstwo dotyczące ochrony danych osobowych z prawem wspólnotowym oraz innymi przepisami europejskimi i międzynarodowymi dotyczącymi ochrony prywatności. Bośnia i Hercegowina ustanawia niezależne organy nadzoru wyposażone w dostateczne zasoby ludzkie i finansowe, aby skutecznie monitorować i gwarantować egzekwowanie krajowego ustawodawstwa dotyczącego ochrony danych osobowych. Strony współpracują na rzecz osiągnięcia tego celu.

Artykuł 80

Wizy, zarządzanie granicami, azyl i migracja

Strony współpracują w dziedzinach takich jak wizy, kontrola granic, azyl i migracja oraz ustanawiają ramy do współpracy w tych dziedzinach również na poziomie regionalnym, w stosownych przypadkach uwzględniając i w pełni korzystając z innych inicjatyw podjętych w tym obszarze.

Współpraca w powyższych dziedzinach opiera się na wzajemnych konsultacjach i bliskiej współpracy między Stronami i powinna obejmować pomoc techniczną i administracyjną przy:

- a) wymianie informacji w zakresie ustawodawstwa i praktyk;
- b) opracowaniu ustawodawstwa;
- c) zwiększaniu wydajności instytucji;
- d) szkoleniu personelu;
- e) zabezpieczeniu dokumentów podróży i wykrywaniu sfałszowanych dokumentów;
- f) zarządzaniu granicami.

Współpraca koncentruje się w szczególności:

- a) w kwestii azylu – na wdrożeniu krajowego ustawodawstwa w celu spełnienia standardów określonych w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców sporządzonej w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. i Protokole dotyczącym statusu uchodźców sporządzonym w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r., zapewniając w ten sposób poszanowanie zasady „non-refoulement” oraz innych praw osób ubiegających się o azyl i uchodźców;
- b) w kwestii legalnej migracji – na zasadach przyjmowania oraz prawach i statusie migrantów. W odniesieniu do migracji, Strony zgadzają się na sprawiedliwie traktowanie obywateli innych państw, którzy legalnie przebywają na ich terytorium oraz do promowania polityki integracyjnej zmierzającej do tego, by prawa i obowiązki tych osób były porównywalne z prawami i obowiązkami ich własnych obywateli.

Artykuł 81

Zapobieganie i kontrola nielegalnej imigracji; readmisja

1. Strony współpracują na rzecz zapobiegania nielegalnej imigracji i jej kontrolowania. W tym celu Bośnia i Hercegowina oraz państwa członkowskie zgadzają się na readmisję wszystkich swoich obywateli przebywających na ich terytoriach oraz zgadzają się zawrzeć i w pełni wdrożyć umowę o readmisji, obejmującą zobowiązanie do readmisji obywateli innych państw oraz bezpaństwowców.

Państwa Członkowskie Unii Europejskiej oraz Bośnia i Hercegowina dostarczają swoim obywatelom odpowiednie dokumenty tożsamości i obejmują ich zakresem koniecznych udogodnień administracyjnych.

Szczegółowe procedury readmisji obywateli i obywateli państw trzecich oraz bezpaństwowców ustanowione są w umowie między Wspólnotą Europejską a Bośnią i Hercegowiną o readmisji osób przebywających bez zezwolenia.

2. Bośnia i Hercegowina wyraża zgodę na zawarcie umów o readmisji z innymi państwami objętymi procesem stabilizacji i stowarzyszenia oraz zobowiązuje się podjąć wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia elastycznego i szybkiego wdrożenia wszystkich umów o readmisji, o których mowa w niniejszym artykule.
3. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określa inne wspólne wysiłki, które można podjąć w celu zapobiegania i kontroli nielegalnej imigracji, w tym sieci nielegalnego handlu ludźmi i nielegalnej migracji.

Artykuł 82

Pranie brudnych pieniędzy i finansowanie terroryzmu

1. Strony współpracują na rzecz przeciwdziałania możliwości wykorzystywania ich systemów finansowych do prania zysków pochodzących z ogólnie rozumianej działalności przestępczej, a w szczególności z przestępstw związanych ze środkami odurzającymi, jak również do finansowania działalności terrorystycznej.

2. Współpraca obszarze tej dziedzinie może obejmować pomoc administracyjną i techniczną mającą na celu przyspieszenie wdrażania przepisów i skutecznego stosowania odpowiednich standardów oraz mechanizmów zwalczania prania brudnych pieniędzy i finansowania terroryzmu równoważnych tym przyjętym przez Wspólnotę oraz inne gremia międzynarodowe w tej dziedzinie, a w szczególności przez Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy.

Artykuł 83

Współpraca w zakresie nielegalnego obrotu środkami odurzającymi

1. W granicach swoich uprawnień i kompetencji Strony współpracują na rzecz zapewnienia realizacji wyważonej i zintegrowanej strategii w kwestiach związanych z obrotem środkami odurzającymi. Polityka i działania w tej dziedzinie mają na celu wzmocnienie struktur służących do zwalczania nielegalnego obrotu środkami odurzającymi, zmniejszenia dostaw, obrotu i popytu na nielegalne środki odurzające, zaradzenia zdrowotnym i społecznymi konsekwencjom nadużywania środków odurzających, jak również bardziej skutecznej kontroli prekursorów.
2. Strony uzgadniają metody współpracy niezbędne do osiągnięcia tych celów. Działania opierają się na wspólnie uzgodnionych zasadach zgodnie ze strategią działań UE w dziedzinie kontroli środków odurzających.

Artykuł 84

Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej i innym rodzajom nielegalnej działalności

Strony współpracują na rzecz zwalczania i przeciwdziałania działalności przestępczej i innych rodzajów nielegalnej działalności, w formie zorganizowanej lub innej, takiej jak:

- a) przemyt ludzi i handel ludźmi;
- b) nielegalna działalność gospodarcza, w szczególności fałszerstwo pieniędzy, nielegalny obrót takimi produktami jak odpady przemysłowe, materiały radioaktywne i obrót produktami nielegalnymi, podrobionymi lub pirackimi;
- c) korupcja, zarówno w sektorze prywatnym jak i publicznym, w szczególności związana z nieprzejrzystymi praktykami administracyjnymi;
- d) oszustwa podatkowe;
- e) wytwarzanie i obrót nielegalnymi środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi;
- f) przemyt;
- g) nielegalny handel bronią;
- h) fałszowanie dokumentów;
- i) nielegalny handel samochodami;

j) cyberprzestępczość.

Promowana jest współpraca regionalna i przestrzeganie uznanych norm międzynarodowych.

Artykuł 85 ***Zwalczanie terroryzmu***

Strony zgadzają się współpracować na rzecz przeciwdziałania atakom terrorystycznym, ich powstrzymania oraz finansowania, zgodnie z międzynarodowymi konwencjami, których są stronami oraz zgodnie ze swoimi przepisami ustawowymi i wykonawczymi:

- a) w ramach pełnego wdrażania rezolucji Rady Bezpieczeństwa 1373 z 2001 r. oraz innych stosownych rezolucji Organizacji Narodów Zjednoczonych, konwencji i aktów międzynarodowych;
- b) poprzez wymianę informacji na temat grup terrorystycznych oraz ich sieci wsparcia, zgodnie z prawem międzynarodowym i krajowym;
- c) poprzez wymianę doświadczeń w zakresie środków i metod zwalczania terroryzmu oraz w dziedzinie technologii i szkoleń, jak również poprzez wymianę doświadczeń w dziedzinie przeciwdziałania terroryzmowi.

TYTUŁ VIII

STRATEGIE POLITYCZNE W DZIEDZINIE WSPÓŁPRACY

Artykuł 86

1. Wspólnota i Bośnia i Hercegowina nawiązują ścisłą współpracę mającą na celu przyczynianie się zwiększenia potencjału Bośni i Hercegowiny w dziedzinie rozwoju i wzrostu. Współpraca taka wzmacnia istniejące więzi gospodarcze w jak najszerszym zakresie, z korzyścią dla obu Stron.
2. Strategie polityczne i inne środki planuje się w taki sposób, aby doprowadzić do zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego Bośni i Hercegowiny. Strategie te powinny zagwarantować od początku pełne uwzględnianie kwestii ochrony środowiska naturalnego oraz powiązanie ich z wymogami harmonijnego rozwoju społecznego.
3. Strategie polityczne w dziedzinie współpracy zostaną włączone do regionalnych ram współpracy. Szczególna uwaga zostanie poświęcona środkom mogącym doprowadzić do zacieśnienia współpracy pomiędzy Bośnią i Hercegowiną a sąsiadującymi z nią państwami, w tym z państwami członkowskimi Unii Europejskiej, przyczyniając się w ten sposób do stabilizacji regionalnej. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może określić priorytety wśród ogółu strategii politycznych oraz w ramach indywidualnych strategii, zgodnie z partnerstwem europejskim.

Artykuł 87

Polityka gospodarcza i handlowa

Wspólnota oraz Bośnia i Hercegowina ułatwiają proces reform gospodarczych poprzez współpracę mającą na celu lepsze zrozumienie podstawowych zasad rządzących ich systemami gospodarczymi i sformułowanie oraz wdrożenie polityki gospodarczej w warunkach gospodarki rynkowej.

Na wniosek władz Bośni i Hercegowiny, Wspólnota może zapewnić pomoc mającą wesprzeć Bośnię i Hercegowinę w wysiłkach na rzecz ustanowienia funkcjonującej gospodarki rynkowej oraz stopniowego zbliżania jej polityk do strategii realizowanych w ramach Europejskiej Unii Gospodarczej i Walutowej, nakierowanych na zapewnienie stabilności.

Współpraca ma również na celu lepszą realizację zasad państwa prawa w dziedzinie przedsiębiorczości poprzez stabilne i niedyskryminujące ramy prawne w kwestiach związanych z handlem.

Współpraca w tej dziedzinie obejmuje również nieformalną wymianę informacji dotyczących zasad i funkcjonowania Europejskiej Unii Gospodarczej i Walutowej.

Artykuł 88

Współpraca w dziedzinie statystyki

Współpraca między Stronami koncentruje się na obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie statystyki. Ma ona

na celu przede wszystkim stworzenie wydajnego i trwałego systemu statystycznego pozwalającego uzyskiwać porównywalne, rzetelne, obiektywne i dokładne danych niezbędne do planowania i monitorowania procesu transformacji i reform w Bośni i Hercegowinie. Współpraca ta powinna także umożliwić państwowej Agencji Statystycznej Bośni i Hercegowiny, jak również urzędowi statycznemu obu części federacji lepiej sprostać potrzebom ich krajowych i międzynarodowych klientów (zarówno z sektora administracji publicznej, jak i z sektora prywatnego). System statystyczny powinien być zgodny z podstawowymi zasadami statystyki wydanymi przez ONZ, z regułami Europejskiego kodeksu praktyk statystycznych i unormowaniami europejskiego prawa statystycznego oraz rozwijać się w kierunku osiągnięcia zgodności ze wspólnotowym dorobkiem prawnym.

Artykuł 89

Bankowość, ubezpieczenia i inne usługi finansowe

Współpraca między Bośnią i Hercegowiną a Wspólnotą koncentruje się na obszarach priorytetowych związanych z wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie bankowości, ubezpieczeń i innych usług finansowych. Strony współpracują na rzecz ustanowienia i doskonalenia stosownych ram pobudzających rozwój sektora bankowości, ubezpieczeń i innych usług finansowych w Bośni i Hercegowinie

Artykuł 90

Współpraca w zakresie audytu i kontroli finansowej

Współpraca między Stronami koncentruje się na obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie publicznej wewnętrznej kontroli finansowej (PWKF) i audytu zewnętrznego. Strony w szczególności współpracują w celu ustanowienia – poprzez opracowanie i przyjęcie odpowiednich przepisów – PWKF, w tym zarządzania finansowego i kontroli oraz funkcjonalnie niezależnej służby kontroli wewnętrznej, jak również niezależnych systemów audytu zewnętrznego w Bośni i Hercegowinie, zgodnie z przyjętymi na szczeblu międzynarodowym standardami i metodologią kontroli oraz audytu jak również z najlepszymi praktykami UE. Współpraca koncentruje się także na budowie potencjału oraz organizowaniu szkoleń dla instytucji w celu doskonalenia PWKF, jak również audytu zewnętrznego w Bośni i Hercegowinie, co obejmuje również ustanowienie i wzmocnienie centralnych jednostek ds. harmonizacji w systemach zarządzania finansowego i kontroli oraz audytu wewnętrznego.

Artykuł 91

Promowanie i ochrona inwestycji

Współpraca między Stronami, w granicach ich stosownych kompetencji, w dziedzinie promowania i ochrony inwestycji ma na celu stworzenie klimatu sprzyjającego inwestycjom prywatnym, zarówno krajowym jak i zagranicznym, koniecznym dla ożywienia gospodarczego i przemysłowego w Bośni i Hercegowinie.

Artykuł 92
Współpraca przemysłowa

Współpraca ma na celu promowanie modernizacji i restrukturyzacji przemysłu Bośni i Hercegowiny oraz jego poszczególnych sektorów. Powinna również obejmować współpracę przemysłową pomiędzy podmiotami gospodarczymi celem wzmocnienia sektora prywatnego na warunkach gwarantujących ochronę środowiska naturalnego.

Inicjatywy w zakresie współpracy przemysłowej odzwierciedlają priorytety określone przez obie Strony. Uwzględniają one regionalne aspekty rozwoju przemysłowego, promując, w odpowiednich przypadkach, partnerstwa międzynarodowe. Inicjatywy powinny mieć na celu w szczególności stworzenie odpowiednich ram prawnych dla przedsiębiorstw, poprawę zarządzania, wzrost wiedzy fachowej i wspieranie rynków, przejrzystości rynku i otoczenia biznesowego.

W ramach współpracy należy uwzględnić się wspólnotowy dorobek prawny w dziedzinie polityki przemysłowej.

Artykuł 93
Małe i średnie przedsiębiorstwa

Współpraca między Stronami ma na celu rozwinięcie i wzmocnienie sektora prywatnego małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) oraz uwzględnia obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie MŚP, jak również zasady zapisane w Europejskiej karcie małych przedsiębiorstw.

Artykuł 94
Turystyka

Współpraca między Stronami w dziedzinie turystyki ma na celu głównie poprawę przepływu informacji w dziedzinie turystyki (poprzez sieci międzynarodowe, bazy danych itp.), zacieśnienie współpracy między przedsiębiorstwami z branży turystycznej, ekspertami i rządami oraz ich odpowiednimi agencjami odpowiedzialnymi za turystykę, jak również przekazywanie specjalistycznej wiedzy (poprzez szkolenia, wymiany czy seminaria). W ramach współpracy należy uwzględnić się wspólnotowy dorobek prawny związany z tym sektorem.

Współpraca może zostać włączona do regionalnych ram współpracy.

Artykuł 95
Rolnictwo i sektor rolno-spożywczy

Współpraca między Stronami prowadzona jest we wszystkich obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie rolnictwa, weterynarii i kwestii fitosanitarnych. Współpraca ma na celu przede wszystkim modernizację i restrukturyzację rolnictwa oraz sektora rolno-przemysłowego w Bośni i Hercegowinie, a zwłaszcza wypełnienie wspólnotowych wymogów sanitarnych oraz wsparcie stopniowego zbliżenia ustawodawstwa i praktyk Bośni i Hercegowiny do zasad i standardów wspólnotowych

Artykuł 96 ***Rybołówstwo***

Strony zbadają możliwość określenia wzajemnie korzystnych obszarów wspólnego zainteresowania w sektorze rybnactwa. W ramach współpracy należycie uwzględnione zostaną priorytetowe obszary związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie rybnactwa, w tym konieczność przestrzegania międzynarodowych zobowiązań wynikających z zasad zarządzania zasobami rybnackimi i ochrony tych zasobów opracowanych przez międzynarodowe i regionalne organizacje rybnactwa.

Artykuł 97 ***Cła***

Strony nawiązują współpracę w tym obszarze w celu zagwarantowania zgodności z postanowieniami, które zostaną przyjęte w dziedzinie handlu oraz zbliżenia systemu celnego Bośni i Hercegowiny do systemu wspólnotowego, pomagając tym samym w utorowaniu drogi dla środków liberalizacji zaplanowanych zgodnie z niniejszym układem oraz w stopniowym zbliżaniu ustawodawstwa celnego Bośni i Hercegowiny do wspólnotowego dorobku prawnego.

W ramach współpracy należycie uwzględnia się obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie cel.

Zasady wzajemnej pomocy administracyjnej między Stronami w sprawach celnych zostały określone w protokole 5.

Artykuł 98 ***Podatki***

Strony nawiązują współpracę w dziedzinie opodatkowania włącznie ze środkami mającymi na celu dalsze zreformowanie systemu podatkowego Bośni i Hercegowiny oraz restrukturyzację administracji podatkowej, aby zagwarantować skuteczne ściąganie podatków i nasilić walkę z oszustwami podatkowymi.

W ramach współpracy należycie uwzględnia się zostaną obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie opodatkowania i walki ze szkodliwą konkurencją podatkową. Zniesienie szkodliwej konkurencji podatkowej powinno zostać wykonane na podstawie zasad Kodeksu postępowania w zakresie opodatkowania przedsiębiorstw uzgodnionego przez Radę w dniu 1 grudnia 1997 r.

Współpraca służy również zwiększeniu przejrzystości i zwalczaniu korupcji, w tym wymianie informacji z państwami członkowskimi Unii Europejskiej w ramach dążenia do skuteczniejszego egzekwowania środków mających zapobiegać oszustwom podatkowym, uchylaniu się od podatków lub unikaniu zobowiązań podatkowych. Bośnia i Hercegowina uzupełni również sieć porozumień dwustronnych z państwami członkowskimi zgodnie z najnowszą zaktualizowaną wersją modelowej konwencji OECD o podatkach dochodowych i kapitałowych oraz na podstawie modelowej umowy OECD w sprawie wymiany informacji w sprawach podatkowych, o ile przystąpiło do nich państwo członkowskie-wnioskodawca.

Artykuł 99
Współpraca społeczna

Strony współpracują w celu ułatwienia rozwoju polityki zatrudnienia w Bośni i Hercegowinie w kontekście zintensyfikowanej reformy gospodarczej i integracji. Współpraca ma również na celu wspieranie dostosowania systemu zabezpieczenia społecznego Bośni i Hercegowiny do nowych wymogów gospodarczych i społecznych, w celu zapewnienia równego dostępu i skutecznego wsparcia dla wszystkich osób szczególnie narażonych na negatywne konsekwencje tych przemian; może ona obejmować dostosowanie ustawodawstwa Bośni i Hercegowiny dotyczącego warunków pracy oraz równości szans kobiet i mężczyzn, osób niepełnosprawnych oraz wszystkich szczególnie narażonych osób, w tym osób należących do mniejszości, jak i lepszą ochronę zdrowia i bezpieczeństwa pracowników, przyjmując jako punkt odniesienia poziom ochrony we Wspólnocie.

W ramach współpracy należy uwzględnić obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w tej dziedzinie.

Artykuł 100
Edukacja i szkolenia

Strony współpracują w celu podwyższenia poziomu wykształcenia ogólnego i zawodowego oraz szkolenia w Bośni i Hercegowinie, a także polityki wobec młodzieży i w sprawach zatrudniania młodzieży, w tym kształcenia nieformalnego. Priorytetem dla systemów szkolnictwa wyższego jest osiągnięcie celów deklaracji bolońskiej w międzyrządowym procesie bolońskim.

Strony współpracują również na rzecz zagwarantowania nieograniczonego dostępu do wszystkich szczebli edukacji i szkolenia w Bośni i Hercegowinie, bez względu na płeć, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub wyznanie. Priorytetem dla Bośni i Hercegowiny powinno być przestrzeganie zobowiązań przyjętych w ramach odpowiednich konwencji międzynarodowych dotyczących tych kwestii.

Odpowiednie programy i instrumenty wspólnotowe przyczyniają się do podwyższenia poziomu struktur i działań edukacyjno-szkoleniowych w Bośni i Hercegowinie.

W ramach współpracy należy uwzględnić obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w tej dziedzinie.

Artykuł 101
Współpraca kulturalna

Strony zobowiązują się do promowania współpracy kulturalnej. Współpraca ta służy między innymi lepszemu zrozumieniu i poszanowaniu między obywatelami, społecznościami i narodami. Strony zobowiązują się również do współpracy na rzecz promowania różnorodności kulturowej, zwłaszcza w ramach Konwencji UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form ekspresji kulturalnej.

Artykuł 102
Współpraca w sektorze audiowizualnym

Strony współpracują w celu promowania przemysłu audiowizualnego w Europie i zachęcają do koprodukcji w obszarach takich jak kinematografia i telewizja.

Współpraca mogłaby obejmować między innymi programy i fundusze na rzecz szkoleń dla dziennikarzy i innych osób zatrudnionych w sektorze mediów, jak również pomoc techniczną dla mediów publicznych i prywatnych w celu wzmocnienia ich niezależności, profesjonalizmu i powiązań z mediami europejskimi.

Bośnia i Hercegowina dostosowuje swoją politykę w dziedzinie uregulowania treści przy nadawaniu transgranicznym do polityki Wspólnoty i harmonizuje swoje ustawodawstwo z właściwym wspólnotowym dorobkiem prawnym. Bośnia i Hercegowina zwraca szczególną uwagę na kwestie związane z nabywaniem praw własności intelektualnej dla programów i transmisji nadawanych drogą satelitarną, naziemną i kablową.

Artykuł 103
Spółczesność informacyjna

Współpraca koncentruje się przede wszystkim na obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w zakresie społeczeństwa informacyjnego. Służy ona przede wszystkim wspieraniu stopniowego dostosowania polityki i ustawodawstwa Bośni i Hercegowiny w tym sektorze do polityki i prawodawstwa Wspólnoty.

Strony współpracują również w celu dalszego rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Bośni i Hercegowiny. Ogólne cele obejmują między innymi przygotowanie ogółu społeczeństwa do ery cyfrowej, przyciąganie inwestycji i zapewnienie interoperacyjności sieci i usług.

Artykuł 104
Sieci i usługi łączności elektronicznej

Współpraca koncentruje się przede wszystkim na obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w tej dziedzinie.

Strony umacniają zwłaszcza współpracę w dziedzinie sieci łączności elektronicznej i usług łączności elektronicznej, przy czym ostatecznym celem będzie przyjęcie przez Bośnię i Hercegowinę wspólnotowego dorobku prawnego w tych sektorach w ciągu roku od wejścia w życie niniejszego układu.

Artykuł 105
Informacja i komunikacja

Wspólnota i Bośnia i Hercegowina podejmują środki niezbędne do stymulowania wzajemnej wymiany informacji. Pierwszeństwo przyznaje się programom mającym na celu dostarczanie społeczeństwu podstawowych informacji na temat Wspólnoty, a środowiskom zawodowym w Bośni i Hercegowinie – bardziej specjalistycznych informacji.

Artykuł 106 ***Transport***

Współpraca między Stronami koncentruje się na obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie transportu.

Współpraca może w szczególności mieć na celu restrukturyzację i modernizację systemu środków transportu w Bośni i Hercegowinie, zwiększenie swobody w przepływie osób i towarów, zwiększenie dostępu do rynku i infrastruktury transportowej, w tym do portów morskich i lotniczych, wspieranie rozwoju infrastruktury multimodalnej w połączeniu z głównymi sieciami transeuropejskimi, w szczególności w celu wzmocnienia łączy regionalnych z Europą Południowo-Wschodnią, zgodnie z protokołem ustaleń w sprawie rozwoju podstawowej sieci transportu regionalnego, osiąganie standardów operacyjnych podobnych do tych we Wspólnocie, stworzenia w Bośni i Hercegowinie systemu transportowego zgodnego z systemem wspólnotowym i dostosowanego do tego systemu oraz lepszej ochrony środowiska naturalnego w transporcie.

Artykuł 107 ***Energia***

Współpraca koncentruje się na obszarach priorytetowych związanych ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie energii oraz, w stosownych przypadkach, aspektach bezpieczeństwa jądrowego. Opiera się ona na Traktacie o Wspólnocie Energetycznej i rozwijana jest w celu stopniowej integracji Bośni i Hercegowiny z europejskimi rynkami energii.

Artykuł 108 ***Środowisko naturalne***

Strony rozwijają i zacieśniają współpracę w dziedzinie środowiska naturalnego, w ramach której podstawowym zadaniem będzie zwalczanie dalszej jego degradacji oraz rozpoczęcie działań na rzecz poprawy stanu środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W szczególności strony podejmują współpracę w celu udoskonalenia struktur i procedur administracyjnych, aby zapewnić planowanie strategiczne w kwestiach środowiska naturalnego oraz koordynację działań odpowiednich podmiotów, koncentrując się na dostosowaniu Bośni i Hercegowiny do prawodawstwa Wspólnoty. Współpraca może również koncentrować się na opracowywaniu strategii mających na celu znaczne zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i wody, w tym zmniejszeniu ilości odpadów i chemikaliów, na poziomie lokalnym, regionalnym i transgranicznym, ustanowienie systemu umożliwiającego wydajną, czystą, zrównoważoną i odnawialną produkcję energii i jej zużycie oraz przeprowadzenie ocen oddziaływania na środowisko i strategicznych ocen oddziaływania na środowisko. Szczególną uwagę należy poświęcić ratyfikacji i wdrożeniu protokołu z Kioto.

Artykuł 109
Badania i rozwój technologiczny

Strony zachęcają do współpracy w dziedzinie cywilnych badań naukowych i rozwoju technologicznego (BRT) ze względu na wzajemne korzyści oraz, z uwzględnieniem dostępności zasobów, do zapewnienia odpowiedniego dostępu do swoich programów, z zastrzeżeniem odpowiedniego poziomu skutecznej ochrony praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej.

W ramach współpracy należy uwzględnić obszary priorytetowe związane ze wspólnotowym dorobkiem prawnym w dziedzinie badań i rozwoju technologicznego.

Artykuł 110
Rozwój regionalny i lokalny

Strony dążą do zacieśnienia współpracy w zakresie rozwoju regionalnego i lokalnego w celu wsparcia rozwoju gospodarczego i zmniejszenia nierówności regionalnych. Szczególną uwagę poświęca się współpracy transgranicznej, międzynarodowej i międzyregionalnej.

W ramach współpracy należy uwzględnić obszary priorytetowe wspólnego dorobku prawnego w dziedzinie rozwoju regionalnego.

Artykuł 111
Reforma administracji publicznej

Współpraca ma na celu stworzenie wydajnej i odpowiedzialnej administracji publicznej w Bośni i Hercegowinie, na bazie rezultatów dotychczasowych reform w tej dziedzinie.

Współpraca w tej dziedzinie koncentruje się przede wszystkim na tworzeniu instytucji, zgodnie z wymogami partnerstwa europejskiego, i będzie obejmowała kwestie takie jak opracowywanie i wdrażanie przejrzystych i bezstronnych procedur rekrutacji, zarządzania zasobami ludzkimi i rozwoju kariery dla służb publicznych, szkoleń ustawicznych, promowania etyki w ramach administracji publicznej i usprawniania procesów decyzyjnych. W ramach reform uwzględnione zostaną także w odpowiednim stopniu cele dotyczące stabilności budżetowej, w tym aspekty związane z architekturą fiskalną. Współpraca obejmuje wszystkie szczeble administracji publicznej w Bośni i Hercegowinie.

TYTUŁ IX WSPÓŁPRACA FINANSOWA

Artykuł 112

Aby osiągnąć cele niniejszego układu oraz zgodnie z art. 5, 113 i 115, Bośnia i Hercegowina może otrzymywać od Wspólnoty pomoc finansową w formie dotacji i kredytów, w tym kredytów od Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Pomoc Wspólnoty jest uzależniona od dalszych postępów w wypełnianiu politycznych kryteriów kopenhaskich, w szczególności od postępów w realizacji konkretnych priorytetów partnerstwa europejskiego. Uwzględnia ona także wyniki oceny zawarte w rocznych sprawozdaniach z postępów Bośni i Hercegowiny. Pomoc Wspólnoty może również podlegać uwarunkowaniom procesu stabilizacji i stowarzyszenia, co dotyczy w szczególności zobowiązania się beneficjentów pomocy do przeprowadzenia reform demokratycznych, gospodarczych i instytucjonalnych. Pomoc przyznana Bośni i Hercegowinie skierowana jest na zaspokojenie ustalonych potrzeb i uzgodnionych priorytetów, będzie odzwierciedlała zdolność absorpcyjną i, w stosownych przypadkach, środki w zakresie spłaty pomocy oraz środki wykonawcze na rzecz zreformowania i restrukturyzacji gospodarki.

Artykuł 113

Pomoc finansowa w postaci dotacji może być udzielana zgodnie z odpowiednim rozporządzeniem Rady w ramach indykatywnych wieloletnich ram. na podstawie rocznych programów działań, ustanowionych przez Wspólnotę po konsultacjach z Bośnią i Hercegowiną.

Pomoc finansowa Wspólnoty może obejmować wszystkie sektory współpracy, ze szczególnym naciskiem na obszar sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, zbliżenie prawodawstwa i rozwój gospodarczy.

Artykuł 114

W celu umożliwienia optymalnego wykorzystania dostępnych zasobów Strony zapewniają, że wkład Wspólnoty będzie wnoszony w ścisłej koordynacji z pomocą pochodzącą z innych źródeł, takich jak państwa członkowskie, inne państwa i międzynarodowe instytucje finansowe.

W tym celu Strony regularnie wymieniają informacje dotyczące wszystkich źródeł pomocy.

TYTUŁ X

POSTANOWIENIA INSTYTUCJONALNE, OGÓLNE I KOŃCOWE

Artykuł 115

Niniejszym powołuje się Radę Stabilizacji i Stowarzyszenia, która nadzoruje wykonanie niniejszego układu. Rada zbiera się na odpowiednim szczeblu w regularnych odstępach czasu oraz gdy wymagają tego okoliczności. Rada bada wszelkie istotne kwestie związane z niniejszym układem, jak również wszelkie inne kwestie dwustronne lub międzynarodowe leżące we wspólnym interesie Stron.

Artykuł 116

1. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia składa się, z jednej strony, z członków Rady Unii Europejskiej i członków Komisji Europejskiej, a z drugiej strony, z członków rady ministrów Bośni i Hercegowiny.
2. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia przyjmuje swój regulamin wewnętrzny.
3. Członkowie Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia mogą być reprezentowani zgodnie z warunkami, które zostaną określone w regulaminie wewnętrznym.
4. Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia przewodniczą na zmianę przedstawiciel Wspólnoty oraz przedstawiciel Bośni i Hercegowiny, zgodnie z zasadami które zostaną określone w regulaminie wewnętrznym samej Rady.
5. Europejski Bank Inwestycyjny uczestniczy jako obserwator w pracach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia, w kwestiach, które go dotyczą.

Artykuł 117

Dla osiągnięcia celów niniejszego układu Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia ma prawo podejmowania decyzji w zakresie niniejszego układu, w przypadkach w nim przewidzianych. Podjęte decyzje są wiążące dla Stron, które są zobowiązane do podjęcia środków niezbędnych do wykonania takich decyzji. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może również formułować odpowiednie zalecenia. Rada opracowuje swoje decyzje i zalecenia za zgodą obu Stron.

Artykuł 118

1. W pełnieniu swoich zadań Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia jest wspierana przez Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia składający się, z jednej strony, z przedstawicieli Rady Unii Europejskiej i przedstawicieli Komisji Europejskiej, a z drugiej strony, z przedstawicieli rządu Bośni i Hercegowiny.
2. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określa w swoim regulaminie zadania Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia, obejmujące przygotowywanie posiedzeń Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia oraz zasady funkcjonowania tego Komitetu.

3. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może delegować na rzecz Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia realizację każdej ze swych kompetencji. W takim przypadku Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia podejmuje swoje decyzje zgodnie z warunkami ustanowionymi w art. 117.

Artykuł 119

Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia może tworzyć podkomitety.

Przed końcem pierwszego roku po wejściu w życie niniejszego układu Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia tworzy podkomitety niezbędne do właściwego wdrażania niniejszego układu.

Tworzy się podkomitet do spraw migracji.

Artykuł 120

Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może podjąć decyzję o powołaniu wszelkich innych specjalnych komitetów lub organów, które będą pomagać jej w pełnieniu zadań. W swoim regulaminie Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia określa skład i obowiązki takich komitetów lub organów oraz zasady ich funkcjonowania.

Artykuł 121

Niniejszym powołany zostaje Parlamentarny Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia. Stanowi on forum spotkań i wymiany poglądów między członkami zgromadzenia parlamentarnego Bośni i Hercegowiny oraz Parlamentu Europejskiego. Komitet zbiera się z częstotliwością, którą sam określa.

Parlamentarny Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia składa się z członków Parlamentu Europejskiego oraz z członków Zgromadzenia Parlamentarnego Bośni i Hercegowiny.

Parlamentarny Komitet Stabilizacji i Stowarzyszenia przyjmuje swój regulamin wewnętrzny.

Parlamentarnemu Komitetowi Stabilizacji i Stowarzyszenia przewodniczy na zmianę poseł Parlamentu Europejskiego i poseł Zgromadzenia Parlamentarne Bośni i Hercegowiny zgodnie z zasadami, które zostaną określone w regulaminie wewnętrznym tego komitetu.

Artykuł 122

W zakresie niniejszego układu każda ze Stron zobowiązuje się zagwarantować osobom fizycznym i prawnym drugiej Strony wolny od dyskryminacji w porównaniu z własnymi obywatelami dostęp do właściwych sądów i władz administracyjnych, aby mogły przed nimi bronić swoich praw osobistych i majątkowych.

Artykuł 123

Żadne z postanowień niniejszego układu nie stanowi przeszkody dla podjęcia przez Stronę jakichkolwiek środków, które:

- a) uważa za niezbędne w celu zapobiegania ujawnieniu informacji szkodzących jej podstawowym interesom w dziedzinie bezpieczeństwa;
- b) odnoszą się do produkcji lub handlu bronią, amunicją lub materiałami wojskowymi lub też do badań, rozwoju lub produkcji niezbędnej do celów obronnych, o ile środki te nie pogarszają warunków konkurencji w zakresie produktów nieprzeznaczonych do celów ściśle wojskowych;
- c) uznaje za istotne dla zapewnienia własnego bezpieczeństwa w przypadku poważnych niepokoїв wewnętrznych utrudniających utrzymanie porządku publicznego, w czasie wojny lub poważnych napięć międzynarodowych grożących wybuchem wojny, lub w celu wywiązania się z zobowiązań, jakie na siebie przyjęła, aby zapewnić utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego.

Artykuł 124

1. W dziedzinach objętych niniejszym układem oraz nie naruszając jakichkolwiek zawartych w nim postanowień szczególnych:
 - a) uregulowania stosowane przez Bośnię i Hercegowinę w stosunku do Wspólnoty nie mogą prowadzić do powstania jakiegokolwiek dyskryminacji między państwami członkowskimi, ich obywatelami czy też przedsiębiorstwami lub spółkami,
 - b) uregulowania stosowane przez Wspólnotę w stosunku do Bośni i Hercegowiny nie mogą prowadzić do jakiegokolwiek dyskryminacji obywateli, spółek lub przedsiębiorstw Bośni i Hercegowiny.
2. Postanowienia ust. 1 pozostają bez uszczerbku dla prawa Stron do stosowania właściwych przepisów ich ustawodawstwa podatkowego wobec podatników, którzy nie znajdują się w sytuacji identycznej jeżeli chodzi o miejsce zamieszkania lub siedzibę.

Artykuł 125

1. Strony podejmują wszelkie niezbędne środki o charakterze ogólnym lub szczególnym wymagane do wypełnienia swoich zobowiązań wynikających z niniejszego układu. Zapewniają one osiągnięcie celów określonych w niniejszym układzie.
2. Strony zgadzają się przeprowadzić na wniosek jednej ze Stron, w trybie pilnym i za pośrednictwem odpowiednich kanałów, konsultacje mające na celu omówienie wszelkich kwestii związanych z wykładnią lub wdrażaniem niniejszego układu oraz innymi istotnymi aspektami wzajemnych stosunków.
3. Każda ze Stron odwołuje się do Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia w przypadku sporu dotyczącego stosowania lub wykładni niniejszego układu. W takim wypadku zastosowanie ma art. 126 oraz, w niektórych przypadkach, protokół 6.

Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia może rozstrzygać spory w drodze wiążących decyzji.

4. Jeżeli jedna ze Stron uważa, że druga Strona nie wypełniła zobowiązania wynikającego z niniejszego układu, może podjąć odpowiednie środki. Przedtem jednak, z wyjątkiem szczególnie pilnych przypadków, powinna przekazać Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia wszelkie informacje niezbędne do dokładnego zbadania sytuacji w celu znalezienia rozwiązania zadowalającego obie Strony.

Przy wyborze środków pierwszeństwo należy przyznać tym z nich, które w najmniejszym stopniu zakłócają funkcjonowanie niniejszego układu. Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia jest niezwłocznie powiadamiana o podjęciu tych środków, a jeżeli druga Strona wystąpi z takim wnioskiem, stanowią one przedmiot konsultacji w Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia, Komitecie Stabilizacji i Stowarzyszenia lub dowolnym innym organie utworzonym na podstawie art. 119 i 120.

5. Postanowienia ust. 2, 3 i 4 nie wpływają w żaden sposób na postanowienia art. 30, 38, 39, 40, 44 i protokołu 2 (definicja pojęcia „produktów pochodzących” oraz metod współpracy administracyjnej) oraz pozostają bez uszczerbku dla tych postanowień.

Artykuł 126

1. W przypadku powstania sporu między Stronami dotyczącego wykładni lub stosowania niniejszego układu jedna ze Stron przekazuje drugiej stronie oraz Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia formalny wniosek o rozstrzygnięcie spornej kwestii.

Jeśli strona uzna, że środki przyjęte przez drugą Stronę lub brak działań drugiej Strony stanowią naruszenie zobowiązań wynikających z niniejszego układu, formalny wniosek o rozstrzygnięcie spornej kwestii powinien zawierać uzasadnienie takiego stanowiska, a w stosownych przypadkach informację, że Strona może podjąć środki przewidziane w art. 125 ust. 4.

2. Strony dokładają wszelkich starań, aby rozstrzygnąć spór poprzez prowadzone w dobrej wierze konsultacje w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia oraz innych organów przewidzianych w ust. 3 w celu jak najszybszego znalezienia rozwiązań możliwych do przyjęcia przez obie Strony.
3. Strony przekazują Radzie Stabilizacji i Stowarzyszenia wszelkie istotne informacje wymagane w celu dokładnego zbadania sytuacji.

Do czasu znalezienia rozwiązania sporna kwestia jest przedmiotem dyskusji podczas każdego spotkania Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia, chyba że doszło do wszczęcia postępowania arbitrażowego przewidzianego w protokole 6. Spór uznaje się za rozstrzygnięty, jeśli Rada Stabilizacji i Stowarzyszenia podjęła wiążącą decyzję o jego rozstrzygnięciu, zgodnie z art. 125 ust. 3 lub jeśli oświadczyła, że spór już nie istnieje.

Konsultacje w sprawie sporu mogą być prowadzone również podczas posiedzeń Komitetu Stabilizacji i Stowarzyszenia lub innych odpowiednich

komitetów i organów ustanowionych na podstawie art. 119 i 120, jeśli Strony tak uzgodnią lub na wniosek jednej ze Stron. Konsultacje mogą być również prowadzone w formie pisemnej.

Wszystkie informacje ujawnione podczas konsultacji są poufne.

4. W kwestiach wchodzących w zakres stosowania protokołu 6 każda ze Stron może przedłożyć sporną kwestię do rozstrzygnięcia w ramach arbitrażu zgodnie z tym protokołem, jeśli Stronom nie udało się rozstrzygnąć sporu w ciągu dwóch miesięcy od rozpoczęcia procedury rozstrzygania sporu zgodnie z ust. 1.

Artykuł 127

Do czasu przyznania równoważnych praw osobom i podmiotom gospodarczym na mocy niniejszego układu, pozostaje on bez wpływu na prawa gwarantowane tym osobom i podmiotom postanowieniami istniejących umów wiążących jedno lub kilka państw członkowskich, z jednej strony, i Bośnią i Hercegowinę, z drugiej strony.

Artykuł 128

Załączniki I-VII oraz protokoły 1-7, stanowią integralną część niniejszego układu.

Umowa ramowa pomiędzy Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną w sprawie ogólnych zasad uczestnictwa Bośni i Hercegowiny w programach wspólnotowych⁶, podpisana 22 listopada 2004 r., oraz załącznik do niej, stanowią integralną część niniejszego układu. Przegląd, o którym mowa w art. 8 Umowy ramowej, wykonuje się w ramach Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia, która ma prawo dokonać niezbędnych zmian w Umowie ramowej.

Artykuł 129

Układ zostaje zawarty na czas nieokreślony.

Każda ze Stron może wypowiedzieć niniejszy układ poprzez powiadomienie drugiej Strony. Niniejszy układ przestaje obowiązywać po upływie sześciu miesięcy od daty takiego powiadomienia.

Każda ze Stron może zawiesić obowiązywanie niniejszego układu ze skutkiem natychmiastowym w przypadku niezastosowania się przez drugą ze Stron do zasadniczych elementów niniejszego układu.

Artykuł 130

Do celów niniejszego układu określenie „Strony” oznacza, z jednej strony, Wspólnotę albo jej państwa członkowskie albo też Wspólnotę i państwa członkowskie, zgodnie z ich stosownymi uprawnieniami, a z drugiej strony Bośnią i Hercegowinę.

⁶ Dz.U. L 192 z 22.07.2005, str. 9

Artykuł 131

Niniejszy układ ma zastosowanie, z jednej strony, do terytoriów, na których obowiązują Traktaty ustanawiające Wspólnotę Europejską oraz Europejską Wspólnotę Energii Atomowej, zgodnie z warunkami określonymi w tych Traktatach, a z drugiej strony do terytorium Bośni i Hercegowiny.

Artykuł 132

Depozytariuszem niniejszego układu jest Sekretarz Generalny Rady Unii Europejskiej.

Artykuł 133

Niniejszy układ został sporządzony w dwóch egzemplarzach w języku bułgarskim, hiszpańskim, czeskim, duńskim, niemieckim, estońskim, greckim, angielskim, francuskim, włoskim, łotewskim, litewskim, węgierskim, maltańskim, niderlandzkim, polskim, portugalskim, rumuńskim, słowackim, słoweńskim, fińskim i szwedzkim oraz w języku bośniackim, chorwackim i serbskim, a każdy z tych tekstów jest na równi autentyczny.

Artykuł 134

Strony ratyfikują lub zatwierdzają niniejszy układ zgodnie z własnymi procedurami.

Dokumenty ratyfikacyjne lub zatwierdzające zostaną złożone w Sekretariacie Generalnym Rady Unii Europejskiej.

Niniejszy układ wchodzi w życie w pierwszym dniu drugiego miesiąca po dacie złożenia ostatniego dokumentu ratyfikacyjnego lub zatwierdzającego.

Artykuł 135

Umowa przejściowa

W przypadku gdy przed zakończeniem procedur niezbędnych dla wejścia w życie niniejszego układu, postanowienia pewnych części tego układu, zwłaszcza postanowienia dotyczące swobodnego przepływu towarów, jak również istotne postanowienia dotyczące transportu, zostały wprowadzone w życie na mocy umów przejściowych między Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną, Strony uzgadniają, iż w tych okolicznościach, do celów postanowień tytułu IV, art. 71 i 73 niniejszego układu, **protokołów 1, 2, 4, 5, 6 i 7** oraz stosownych postanowień **protokołu 3** do niniejszego układu, przez „datę wejścia w życie niniejszego układu” rozumie się datę wejścia w życie stosownej umowy przejściowej w odniesieniu do obowiązków zawartych w postanowieniach, o których mowa powyżej.

ZAŁĄCZNIKI

- Załącznik I (art. 21) Preferencje taryfowe Bośni i Hercegowiny dla wspólnotowych produktów przemysłowych
- Załącznik II (art. 27 ust. 2) Definicja „młodej wołowiny” (o której mowa w art. 27 ust. 2)
- Załącznik III (art. 27) Preferencje taryfowe Bośni i Hercegowiny dla podstawowych produktów rolnych pochodzących ze Wspólnoty
- Załącznik IV (art. 28) Cła stosowane w przywozie do Wspólnoty towarów pochodzących z Bośni i Hercegowiny
- Załącznik V (art. 28) Cła stosowane w przywozie do Bośni i Hercegowiny towarów pochodzących ze Wspólnoty
- Załącznik VI (art. 50) Swoboda przedsiębiorczości: „Usługi finansowe”
- Załącznik VII (art. 73) Prawa własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej

PROTOKOŁY

- Protokół 1 (art. 25) w sprawie handlu przetworzonymi produktami rolnymi pomiędzy Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną
- Protokół 2 (art. 42) w sprawie definicji pojęcia „produkty pochodzące” oraz metod współpracy administracyjnej w celu zastosowania postanowień układu w stosunkach pomiędzy Wspólnotą a Bośnią i Hercegowiną
- Protokół 3 (art. 59) Transport lądowy
- Protokół 4 (art. 71) dotyczący pomocy państwa dla przemysłu stalowego
- Protokół 5 (art. 97) dotyczący wzajemnej pomocy administracyjnej w sprawach celnych
- Protokół 6 (art. 126) Rozstrzygnięcie sporów
- Protokół 7 (art. 27) dotyczący wzajemnych specjalnych preferencji dla niektórych win oraz wzajemne uznawanie, ochrona i kontrola nazw win, napojów spirytusowych i win aromatyzowanych